

Constantinusnak és Victoriának egymáshoz való igaz szerelmekről írott comoedia

SZEMÉLYEK

CONSTANTINUS, hetruriai nemzets nemből való úrfi

ACHATES, Constantinus jóakaró, meghitt társa

AIAX, úr rendből, maga felől tehetségénél nagyobb tulajdonító ifjú legény

GASTRODES, Ajax szolgája

LEONORA, a hercegnek maga udvarában felnevedett atyjafia

VICTORIA, a herceg leánya

ANTIGONUS, thessaliabéli herceg

HECUBA, hercegné asszony

ANTENOR, SILENUS, pamphiliai és Mauritai Marcellus herceg követei

PELYDES, Constantinus és Victoria hajósmestere

VENUS, cypriabéli királyné, szerelemnek istenasszonya

CUPIDO, Venusnak világtalan kisfia

DROMO, Achates szolgája

ANTRADES, Antigonus udvarában lévő hofmester

Comoediában lévő hallgató személyek

PHYLERGUS, Achates szolgája

IPHIS, Victoria udvarló leánya

ACTUS I. SCENA I.

Constantinus

CONSTANTINUS Óh, Jupiter, ki vagy mennynek és földnek Istene, mi dolog lehet az, hogy engemet ilyen igen elhagyál? Felőled való vélekedésemben csalatkoztam, mert azt reménlettem, hogy te légy főbb, és te birtokod alatt légyenek mind az egyéb, égben, földön, vizekben, pokolban lévő istenek; de most látom, hogy vagyon más isten, Venusnak kisfia, Cupido, kedvszerző, inkább a hitegető és gyönyörűségben élhető, mondjam, sok

nyughatatlanságokban ejtő. De mi seb lehet ez, micsoda tűz? Micsoda eltűrhetetlen kín? mely miá sem nappal nem nyughatom, sem éjjel az sok rendbéli gondolkodásim miá nem alhatom, és elfáradt testemet sem nyugtathatom. Ha nem szerelem, micsoda tehát, azmit érzek? De ha szerelem? Az istenért micsoda? és mely nagy dolog lehet ez? Ha jó? honnan lehet, hogy ily kemény és halandó? Ha gonosz? miérthogy kínlódása oly édes? És ha magam akaratjából égek, honnan jű az siralom és bánat? Hogyha pedig kéntelenségűl mívelem? mi haszna, hogy siránkozom és kesergek? Óh, te eleven halál, óh, vigasságszerző gonosz, miképpen lehet énrajtam oly nagy hatalmod, ha nem egyezek vélek. De ha kedvem ellen nincsen, ok nélkül is hamisan panaszkodom. Az széles tengernek hajjai és veszedelmes háborúja között, igen kicsiny hajócskában vékony erővel, kormány nélkül tanáltatom; az hajócska pedig oly könnyű és üres okossággal; tudatlansággal pedig oly rakott és annyira megterhelhetett, hogy mit kellessék cselekednem, nem szintén tudhatom. Mert ímé, természet ellen, az nyárnak közepin reszketek, és téli időben verítékezem. Óh, Cupido, látom, hogy az eltűrhetetlen nyakamon lévő igát el nem vethetem, és csak gyötrődöm. Mert tudom, minden kínom hiában hogy vagyom; merthogy nem reménlhetem, sőt el sem hihetem, engemet Victoria hogy szerethessen. Ah, ah, Victoria, Antigonus uramnak szerelmes egyetlenegy leánya, ki te volnál bús, és meghervadt nyomorúságban fertengő szívemnek vigasztalója. Régótátul fogvást hallottam, hogy az szerencse próbálván volna jó. De semmiképpen fejemet reá nem vethetem, módot sem tudok, mely által igaz buzgó szívbéli hozzá való szerelmemet jelenthetném meg. Mert ha eszemben jut Ilonához méltán hasonlítható szépsége, Penelope ékes szüzessége, jó magatartása, mézzel folyó nyájasságos beszéde, nemhogy apadna bennem az gyötrelem, de sőt napról napra inkább árad és öregbedik. Óh, te minden uraknak kegyelmes ura, Cupido, mutasd, kérlek, jóvöltodat az én szerelmes Victoriámhoz is, és mivelhogy énbennem erőhatalmodat megjelentetted, könyörgök törödelmes szívvel tenéked, adjad azt érnem, hogy lehessen ő is, rövidnap múltván, az te szolgáló seregednek számában. Valami dolog lehet, de ahon látom szokása felett szomorúan társomat, Achatest; nyilván én tekintém, néki sincs igen jól dolga. Eleiben mégyek, akaratom ellen is jókedvet mutatván, ezáltal is bennem lévő, fojtogató és szörnyön nyomorgató fájdalmot eltitkolván.

SCENA II.

Achates, Constantinus

ACHATES S vallyon, óh, istenek, lehet-é az forgandó, jégen álló, csalárd szerencsének egy hétig valahon állandó residenciája és tökéletes múltása. De mire véljem Constantinusnak ittlétit?

CONSTANTINUS Majd megszólítom. Egészséggel, Achate, atyámfia. Bánatodnak okát tudni, ha lehet és képes, akarnám.

ACHATES Nem bankódom, hanem csak ez világban lévő néminémű dolgokrúl, viszont magam, keserves és szomorúságokkal megkörnyékeztetett állapotom felől is gondolkodásimmal elmélkedem.

CONSTANTINUS Szokásoddal ellenkező, mostani csaknem siránkozó bánatod; nem tudom, micsoda idő és minémű napok ez jelenvalók, holott csak ők szerzék benned ez szám nélkül való fohászokodást.

ACHATES Ne kérdezd, édes társ, fohászokodásimnak okát, ne is légyen erre gondod, ne neveld ezáltal nyavalyámat.

CONSTANTINUS Vajh, igen is gondolok, mert lehetetlen, bánatos lévén, én víg lehessek. Mit fohászkodol, és miért szomorkodol? Mit hallgatsz, szólj, kérlek.

ACHATES Vagyon oly dolgom, mely szívemet háborgatja, fojt és kínozt, melyet néked megjelentenem haszontalannak lenni ítélem.

CONSTANTINUS Annakelőtte semmi titkunk egymásnál elrőjtve nem volt, miért tehát ezt eltitkolni akarod, holott semmiből véled ellenkezni nem láttattam. Én mindenkoron meghitt jóakaró barátomnak tartottalak; ne félj éntülem, Achate, árulód nem lézsek, bízvást megmondhatod.

ACHATES Igaz barátom vagy, meg is beszélhetném, de félek rajta, hogy csak hiában, sőt előszámlálása nyomorúságomnak keserűségemnek öregbítésére lézsen; kit nem kívánsz, tudom.

CONSTANTINUS Mit tudsz belé, ha egyébbel nem is, talám tanáccsal, avagy biztatással kedveskedhetem, s ha nem használhatok, őrizzenek az istenek, hogy ártsak.

ACHATES Nem mondhatom meg, mi légyen.

CONSTANTINUS Talám kétes vagy barátságomban, avagy ellenségednek és nem atyádfiának (holott semmi gonoszt eddig bennem nem tapasztalhattál) lenni ítélsz-é?

ACHATES Az istenek csak az gondolatokat is távoztassák tülem. Látom, nem lehet egyéb benne, és meg kell mondanom, noha elvégeztem volt magamban, keserűségemnek okát senkinek meg ne jelentsem. De az hozzádvaló igaz barátságomnak nógatásábúl, ímé, megbeszélem.

CONSTANTINUS Eróm felett akarom.

ACHATES Cupido, Venusnak világtalan, mezítelen kifizia szabadságombúl kivévén, örökös rabjává tött.

CONSTANTINUS Ki ördög? és mint értsem én azt? Vitéz ember lévén, kis marcona keze által foglyá estél? Lám, itt vagy!

ACHATES Noha itt látsz; de mindazáltal kiszabadulhatatlan rab vagyok.

CONSTANTINUS Semmi vasat, sem kezeden, sem penig lábodon nem látok. Én bizonyára rabságnak semmi jelét rajtad lenni nem aránzom. Avagy talám csak tréfálsz? És udvari szokás szerint ezáltal múlatod idődet? De micsoda ember lehet az, akit nevezél?

ACHATES Nem ember, hanem isteneknek urok, és mind ez világban lévő embereknek és állatoknak, akaratjok s kedvek ellen is, parancsolója és igazgatója.

CONSTANTINUS Ennek sem hallottam volt még hírét, hogy oly isten lehessen, mely Jupiterrel és az több istenekkel csak egyenlő lehetne és méltósággal nemhogy bírna; hanem ímé, most tetűled.

ACHATES Szintén azt bánom én, hogy nemcsak hallottam, de tudom s esmérem is, és hogy terhének viselésére elszenvedhetetlen igáját reám vetette.

CONSTANTINUS Micsoda könyörülhetetlen isten lehet az?

ACHATES Cypriabéli királyné asszonynak állapotjában kisdéd, de hatalmában nagy fia.

CONSTANTINUS Ha oly kicsin, lehetetlen nagy ereje, miért félsz túle?

ACHATES Meztelen.

CONSTANTINUS Nem Cupido, hanem Miseria, avagy Paupertas lehet az, amely magával is jötehetetlen, ruházat szerzésére elégtelen is.

ACHATES Vak, semmit sem lát.

CONSTANTINUS Hogy használhat az tenéked, ha világtalan, és ez világon jelenlétedet nem tudja: miként fogott meg tehát, ha az vakot más szokta vezetni: ha oly erős isten, vezeték nélkül nem szűkölködnék.

ACHATES Szárnyai vannak, nyila és kéziája kezében, mellyel megsértette szívemet, sőt lelkemet is megsebesíté.

CONSTANTINUS Szerencsére nem tanálhat meg. És mint érzem én azt, hogy tégedet soha nem is látván, szívedet meglőtte? Hon az seb? Semmi fájdalmát eszemben nem vehetem, sem vérednek kifolyását nem láthatom. Csudálható természetű és cselekedtető isten lehet az, mely ha meglövi is szívedet, meg nem halsz túle, és ha fogoly vagy is, szabadon jársz mindenütt. Kérlek, taníts meg ez istennek, ki gyermeknek az én ítéletem szerint mondható inkább, ösméretire.

ACHATES Constantine, barátom, látom, hogy beszédimet, és óránként, sőt minden szempillantásban szenvedő, keserűséges fájdalomot elhinni semmiképpen nem akard. Kívánnám, hogy ezen, hatalommal egyebeket felölhaladott istennek ösméretire megtaníthatnálak. Azért jól reáhallgass beszédimre, és ímé, minden rendit néked előszámlálom állapotomnak.

CONSTANTINUS Örömet hallom, ki légyen az, mely mind isteneknek, s mind embereknek akarata és kívánsága szerint, néha édest, csak állhatatlanul, néha az ellen parancsol.

ACHATES Azmint annakelőtte is megmondám, Venusnak, gnydus-, paphus- és cypriabéli királyné asszonynak vagyon egy okossággal ellenkező, szépséggel ékesített, meztelen és világtalan kisdéd, mely Cupidónak neveztetik, kezein, karjain és lábain szárnyai vadnak, egyik oldalán kardja, másikon nyilakkal megrakott puzdrája és tegze, egyik kezében kéziája, másikban peniglen lángozó tüze.

CONSTANTINUS Csuda isten lehet ez: de mivelhogy szárnyai vagynak, talám messze útra felkészült Mercurius, az isteneknek bölcs és gyors okos követek.

ACHATES Nem az.

CONSTANTINUS Én ezt okosságomval semmiképpen meg nem foglalhatom, szükség azért, minthogy kegyelmes és hatalmas istened hogy emérjed; melynek magyarázatját örömet hallom én is.

ACHATES Az kardot férfiakra, tüzet asszonyok ellen, kézjáját és nyilait peniglenten oktalan állatok ellen viseli; szárnyai vadnak azért, hogy az égben repdeső madarakat is elérhesse. Meztelen és ruhátalan, vízben és tengerben lévő csudákat és állatokat könnyen és kevés munkával, úszással elhadhassa, birodalma alá hódoltatván magához szelídítesse. És ha valami elmételen dolgot mível is, gyermekségének, nem véteknek tulajdonítják. Mert az istenekkel is játszik, és tréfa örvével szokta őket megbírni, és igája alá hajtani.

CONSTANTINUS Mint értsem én ezt? És miként vehetett ki szabadságodbúl, melyben mind ez ideig gyönyörűségesen forgottál?

ACHATES Látom és vészem eszemben szerelem voltában tudatlanságodat. Azért, ím, rend szerint megbeszélem: Cupido szerelem istenasszonyának egyetlenegy kisfia, ilyen okon tört foglyára. Tudom, esméred.

CONSTANTINUS Kit?

ACHATES Itt az udvarban.

CONSTANTINUS Mely kinyeres társunkat?

ACHATES Nem azt, hanem egy szép szüzet.

CONSTANTINUS Sokat tudok én itten, nem csak egyet.

ACHATES Az sok közül egyik.

CONSTANTINUS Melyik, mondd meg!

ACHATES Penelopéhez hasonló.

CONSTANTINUS Victoria, urunknak szerelmes leánya-é?

ACHATES Nem az. Mert nemcsak Penelopét, de még Ilonát is szépséggel felülhaladja.

CONSTANTINUS Iphis?

ACHATES Mégsem az.

CONSTANTINUS Victoria után, én ítéletem szerint, nincs szebb Leonoránál.

ACHATES Ah!

CONSTANTINUS Mit fohászkodol? Talám ez az?

ACHATES Igen az, és ez az én szeretőm, kit nékem Cupido, mint sólyomnak az prédát megmutatván, rajta megfogott, s lábszijat avagy inkább láncát reám vetette.

CONSTANTINUS Mihez való képest mívelted, vagy cselekedtetted az gyalázatot rajtad?

ACHATES Jó hír, tisztesség, jóságos cselekedet, jó erkölcsének tünde klése, szép szüzességének böcsülhetetlen fényessége és drágalátos éltető angyali nyájasság, mindazok az én oltványomnak és gyönyörködtető plantámnak gyükerei, melyért adtam magamat.

CONSTANTINUS Mégsem értem, mit akarsz? Ne tagadd, bizvást beszélj és világosb értelemmel szólni hozzám ne légy idegen.

ACHATES Nem igen régen, Cupidónak akaratjábúl, izgatásábúl, Venusnak tanácsábúl, csudálatosképpen szerettem meg urunk udvarában lévő atyjafiát, Leonorát, mely engem titkolhatatlanul nógatván, e minap kertben együttlétünkör megjelentém néki; tehát, ímé, ő is, kinek értésétül én üres voltam, nemkülönben gyötrődött hozzámvaló szerelmében. Azért, ím, mostanság immár rabjai vagyunk Cupidónak, és kívánnám aztot, gyakorta hogy szemben lehetnénk, és egymás se bét, hol szép szónkkal, hol nyájás ölelgetésinkkel, hol gyönyörúséges téjjel és édes mézzel folyó csókjainkkal egymás tüzét, ha nem olthatnánk is, de enyhíthetnénk. És, ímé, azon búskodom, bánkódom, egynehány naptúl fogvást véle szemben nem lévén, jószerivel nem is láthattam.

CONSTANTINUS Ez-é csak szomorúságodnak, rabságodnak és megsebesedett, azmint mondod, szívednek fájdalma? Megbocsáss, hogy így szólok, de bolondság, nem is illik, hogy szerelemnek ily igen rabul hagyjad magadat. Ennyi gyötrődésednek, búsulásodnak mi haszna vagyon, kérlek? Semmi.

ACHATES Egészséges lévén, betegnek, vajh, mely könnyű tanácsot adni. De ha ezen nyavalya bántana, másképpen szólnál hozzá. Mi viszen téged erre, hogy eztet beszéled? Hallottad kétség nélkül, sok vitéz embereket, királyokat, császárokat, szerelem által hogy meggyőzettek volna, és hogy azmiá sok váras, ország és egynéhány ezer ember Ilonáért is veszett légyen. Légyen példa bár csak Trója is, melynek históriáját, jól tudom, olvastad.

CONSTANTINUS Látod, azmiként keresték, úgy vették hasznát is. S vallyon szép dolog volt-é az, hogy Ilona miá egész Phrigia ország elvésze, és szép tekintetű Trója földig elrontatott. Én mint barátomnak javát s előmenetit igaz szívbúl kívánván, ezen gondolatodat félrevetvén hogy elhagyjad és túled eltávoztasd, kérlek s intlek is, az szerelemnek ellentmondj; en az tanács: kevés ideig való gyönyörúségért, ha az is, azmint mondod, ne fogyaszd erődet, és ne veszesd elmédet.

ACHATES Jó az tanácsod, ha megfogadására reábírhatnám magamat. Elhidd, könnyű az elkezdés, de nehéz az igaz szeretettül elválni, mód nélkül el csak hadni. Ha eszemben jut Leonorának igaz szerelme, nemhogy elhadnám, sőt érette mindenféle nehéz fájdalmó kínokat és ugyan halált is szenvednem kész volnék. Valamíg éltetnek istenek, de semmiképpen elhadnom és szerelme nélkül élnem nem igyekezem. Cupido súlyos, de hiszem, még sok jókot hozó igáját, melyet reám vetett, örömet elviselem. Tudom aztot, hogy nemcsak én, de ő is hasonló tüsszel lángoz és gerjed hozzám szerelmében. Azért ezen dologrúl hallgass, kérlek, mert lehetetlen, oly ember tanáltassék, halál kívül, ki minket egymástúl elidegeníthessen.

CONSTANTINUS Hiában, látom, minden beszédem, jóra vezérlő tanácsom, hasznos oktatásom és atyafiúi intésem. De mindazáltal egyet kérdek túled. Tudod-é, minden dolgainkban tisztességet avagy az hasznost gondoljuk meg.

ACHATES Úgy vagy, azt sok szóval nem is ellenzem.

CONSTANTINUS Viszont az mi cselekedetünk, avagy csak azon haszonért vagy pedig tisztességért vagy.

ACHATES Az ellen sem szólok.

CONSTANTINUS Az szerelemben mi vagy tehát, haszon-é vagy tisztességednek előmeneti, add értésemre, kérlek.

ACHATES Mind az haszon s mind az tisztesség bőségesen megtapasztaltathatik az igaz szeretetben.

CONSTANTINUS Örömet hallom.

ACHATES Tisztességtelen dolognak ítéled-é, ha valaki magához hasonló szép leányt szerelmére választ, nem az gonosz és buja kívánságnak követéseért, hanem az magasságbéli isteneknek akaratajok szerint, holtig véle tisztességes együtt lakásaért; ezt tudom, te is, szerető barátom, Constantine, nem gyalázatnak, sőt az emberek cselekedeti között legböcsületesbnek és dicsíretesbnek ítélsz, és így, innen következik haszon és isteneknek bő áldások.

CONSTANTINUS Most azért mi hasznod vagy?

ACHATES Nyájasságosan véle beszélgetek, időmet ezáltal tisztességesen mulatván, gonosz gondolatokat magamtól távoztatom.

CONSTANTINUS Ennyi sok fáradtsággal, nyughatatlansággal, sok tűréssel, koplalással, ides álmodnak elhagyásával, félve, rettegve szíved fájdalmával júni egy óráig jóakaróddal való beszélgetéshez, micsoda haszon lehessen, elmém meg nem foghatja.

ACHATES Az igaz szeretet mindezeket sok rendben felölhaladja. Mert elhidd, nincs oly fáradtság, éhség, több egyéb töled előszámláltatott nyavalya, ki édes méznek szeretőmért nem tetszenék.

CONSTANTINUS Szép dolgot juttatál eszemben, melyet egykor nem azvégre, hogy szerelmeskedjem, Petrarca könyvecskéjében történet szerint reáakadván, olvastam. Az igaz szeretet – úgymond – (azminéműt benned lenni ítélsz) az szerelmeskedő személyben helyezettett okosságot is, minden egyéb rendbéli, emberi elméje háborgató akadály felett, csudálatos és ugyan elhihetetlen móddal, hatalmason elfoglalván hajtja, és így minden dolognak elfeledékensége következik, melynek elméje csak egyedül szeretője személyével bételjesedik, elidegenítvén elannyira magától, hogy tisztán szeretőjének tulajdonává leszen. Ellenségévé válik vigasságnak és társolkodásnak; barátja lévén az egyes életnek, kedvezője melancholiának. Teljes lévén kínokkal; megkönyékeztetett sanyarúságokkal; nyomorgattatott keserőségekkel; kínozattatott kívánságokkal; felneveltetett reménsséggel; ösztönöztetett kétségbeesésekkel; szorgalmaztatott szünetlen gondolkodásokkal; lenyomattatott kétségbeesésekkel; megnyomorítottatott nyomorúságokkal; gyanakodásokkal és vélekedésekkel; meglövöldeztetett buzgóságos indulatokkal; nyomorgattatott nyughatatlanságokkal, elfárasztatott lélegzetvevő pihenés vétele nélkül; fájdalmokkal és bánattal elválhatatlanul öszvekapcsoltatott; fohászokodásokkal, viszont tekintéssel és megutálással teljes; melyek soha meg nem szűnnek, és meg sem csendesednek. Ez, társ,

Achate, ítéletem szerint az igaz szerelem, hogysémmint azért annyit kellene túrnóm, ha szerelemben esném, soha az fejében leányasszonyra sem tekintenék.

ACHATES Látom, csak káromlója és tréfálója vagy szerelemnek és annak istenének. Elmégyek innent, mert vézsem eszemben néked való beszélésem hiában hogy volna, s félek, hogy az istenek nagy káromlásodat büntetés nélkül tovább ne szenvedhessék; azért légy egítségben.

CONSTANTINUS Ne menj el, kérlek, egy keveset, nem lesz haszontalan itt beszélgető múlatásod; holott én is véled egyetemben Cupido szolgája lézsek s vagyok is.

ACHATES Az istenek ne mentsenek uramnak birodalmátúl, és vélem egyirányú terh viselésétül. De elmégyek, mert tudom, csak tréfálsz.

CONSTANTINUS Bizony nem is mentettek, és szintén hogy szolgatársod vagyok, és véled egyenlő olthatatlan szenem hamva vagyom, az fojtja szívemet. Ím, jó tanácsot keresek, miképpen vehetném ennek eleit, és ímé, látván és tudván az jó utat, azt elhagyván, az szerelemnek ösvényére térek. Az én szerető barátom előtt az szerelmet, minthogy igaz is, sőt megpróbálható, és ugyan magam is azt tartom, bolondságnak mondám; de viszont az igaz és tisztességes holtig fogyatkozhatatlanul megmaradandó szeretet nagyra böcsülhető. Nem tettetem jelenlétében Victoriát hogy szeretném, eszembe jutván Hannibálnak okos cselekedeti. Mely egykor látván az rómaiaktúl, hadának jobb része hogy levágattatott volna, az megmaradott nép előtt nevetett, és víg kedvet az szomorú község és vitézljő nép előtt mutata; akarván ezáltal az meglött kárról őket feledékenségben hozni: noha mosolygott és külsőképpen jókedvet mutatott, de szíve bánattal telve vala. De mivelhogy csak egyedül őreája, kapitányok, sőt fejedelmek lévén, vala az tekintet, nem akara szomorúságával az vitézljő népnek kedvetlen, gonosz példát adni. Én is, noha Hannibálhoz nem vagyok hasonló, cselekedetem is nem lehet illendő, mégis akarván egyrészent példáját követnem, barátom, Achatesnek Victoriához való szerelmemet ideje előtt nem akarám megjelentenem. És ímé, bánatos, szomorú szívvel lévén, víg kedvet mutaték, noha tudjátok mindeneknek szíve titkát, óh, istenek, míglen Victoriát nékem nem adjátok, nemhogy öröm jutna eszemben, de még csak vígságban lévő embert látni sem kívánok. Óh, te szerelemnek igaz istene, Cupido, egyszer immár birtokod alá adván magamat, tiéd vagyok, szabad vagy vélem, mert semminémű módját szabadulásomnak nem látom, ellened tusakodónak lenni elégségendőnek nem tartom magamat.

SCENA III.

Leonora, Victoria

LEONORA Reménled-é azért, oka beszélgetésemnek mi légyen?

VICTORIA Még nem, hanem elsőbben hallván beszédedet, megértem, mit akarsz!

LEONORA Tudod-é, mi légyen az szerelem?

VICTORIA Nem én, tudni sem kívánom. De mi okért kérded?

LEONORA Én követ vagyok.

VICTORIA Kihez?

LEONORA Tehozzád.

VICTORIA Kitül?

LEONORA Egy szegény megnyomorodott rabtúl.

VICTORIA Mit kíván?

LEONORA Szabadságot.

VICTORIA Miképpen?

LEONORA Nyughatatlanságért könnyebbséget; fájdalmas kínjaitúl megmenekedését; rabságából szabadulást; szerelmes, sőt halálhozó sebeiből gyógyulást fohászkodván-óhajtván kívánja tőled.

VICTORIA Mit használhatok én az jámbornak? Avagy orvos vagyok-é én? Mely gonosz sebeit bégyógyíthatnám? Én vagyok-é oly hatalmas, mely fogságából kiszabadíthatnám?

LEONORA Csak te vagy egyedül doktora, tehozzád van bizodalma, egísséget és szabadságot akaratom lévén adhatsz néki.

VICTORIA Mondd meg tehát, ki foglya?

LEONORA Tiéd.

VICTORIA Mint értsem én azt? Soha, tudod, rabom nem volt.

LEONORA Nincs másképpen, azmint mondám; tiéd.

VICTORIA Talám az atyámé?

LEONORA Nem.

VICTORIA Igen homályosan beszélsz. De mivelhogy én rabomnak alítod, tehát mondd meg az jámbornak, ímé, ez napságtúl fogván szabadságot adtam néki. Elmehet szép isteni áldással.

LEONORA Nemcsak ezt kívánja, hanem hogy szívének iszonyú nagy kínját, egyedül te orvosod lévén, megenyhítsed.

VICTORIA Arra is kész vagyok. Csak tudnám, mivel, miképpen és kit?

LEONORA Az megsebesedett és kíméletlenül szaggattatott ifjú atyád udvarában vagyok, melyet mindennap jól láthatod. De kérlek meggyógyítására, felelj reá.

VICTORIA Az szegíny megnyomorodtaknak és betegeskedőknek tehetségem és értékem szerint örömet kedveskedem; de mondd meg, ki légyen.

LEONORA Atyád udvarában csak ideig kedvedért nyomorgó, holtig való állhatatos szolgád, hetruriai Constantinus.

VICTORIA Ő csak az megsebesedett rab?

LEONORA Őrajta vagyon szegényen az szívfogás.

VICTORIA Ha tegnap is jól láttam, és semminémű fájdalmát lenni nem iránzom. Jó néném, miért játszódtatál és tréfálál meg beszédeddel? Elhidd, soha túled nem vártam. Ha egyéb oka kijüvésünknek nem volt, e fejében csak küszöbömen ki sem léptem volna. Azért én bémegek.

LEONORA Maradj még, csak jól reá hallgass, imé, derékképpen megbeszélem.

VICTORIA Meghallom akaratodat.

LEONORA Constantinus Achatessel együtt, minapi szembe lételekkor, felette igen kérének, az véled szólásban jó alkalmatosságom lévén, jelenteném Constantinusnak hozzád állhatatos, igaz szívbeli szerelmét. Kérlek azért én is, mint szerelmes öcsémet, mutasd jóakarodat (ha egyébként életének örülsz) az szegény éretted gyötrődő ifjú legényhez. Mert ha (melyet vélem egyetemben nem is remél) reménségében megcsalatkoznék, és ezen tisztességes kívánságát, mondjam inkább, szeretetért való esedezését, megutálnád, tehát örökké reá következő gyaláztatnak és kisebbségnek, sőt véghetetlen nyomorúságos keserves életnek eltávoztatásaért, szörnyű hóhéra lészen éltének. Melynek, imé, egyedül te lészel oka és még Pluto országában is, szentül, holtod után, Minos előtt számot kell adnod.

VICTORIA Méltán hozzád semmiképpen nem illendő követséget vettél magadra. Micsoda ördögi halhatatlan kívánság ez? Én őtet szeressem, őtet kedveljem? Hon pedig nem, oka halálának én lészek. Hány feje vagyon, hogy csak ezenért mér törökedni, és ily rusnyaságot eszében juttatni. Ennekfelette gyilkos nevet reám költeni. Mondd meg azért egyátaljában néki, efféle dologtúl üres légyen, bolond izenettúl megszűnjék, ártalmas haszontalan gondolatit távoztassa magátúl. Mert s mind élete, halála egyaránt vagyon előttem. Elhiggye, ezen gyaláztatot túle soha jó néven nem vehetem. Ha te szerelemnek nyughatatlanságába estél, miért tehát, atyámfia lévén, gonoszat kívánsz énnékem?

LEONORA Victoria, szerelmes öcsém, mi dolog, hogy ezen követségen hirtelenül, gondolatlanul ily igen megháborodál? Avagy kinek alítod Constantinust? Nemde fő nemzet-é? Hogy ideig atyád udvarában lakozik, semmiképpen el ne hidd azzal magadat. Látnivaló, hogy embersége, jó erkölce és nemzete miatt, egyéb udvarban lévő szolgák felett böcsüli. Avagy tisztességed kisebbségére, nemzeted ártalmára vallyon könyörög-é? Csak szerelmedet s jóakarodat óhajtja.

VICTORIA Miképpen lehetne az meg?

LEONORA Hiszem, látod, jó öcsém, miként vagyok Achatessel: tisztességesen szemed láttára is nyájasságosan beszélek.

VICTORIA Ez-é az tisztességes szeretet?

LEONORA Én ítéletem és tetszésem szerint ez volna az gyönyörúséges élet.

VICTORIA Még ezképig nem tudtam, hogy ez légyen, bizonyára evégre soha nem is kívánom. Vajh, mely gyakorta hallom fohászzkodásodat, és szünetlen ohajtásodat. Sok rettegető nyomorúságok által kelletik ezen szempillantásig tartó beszédhez jutni. Azért teljességesen ellentmondok. Próbáljon másutt szerencsét!

LEONORA Hagyj békét efféle ellenkező beszédnek, vödd bé inkább Cupidónak uraságát!

VICTORIA Elhidd, holtom napig szüzességemet Vestának állhatatosan megtartom. Egyszer tött fogadásomat semmiképpen meg nem szegem, és elvégezett dicséretes szándékomat meg nem máslom. Holtom után is testem megégettétvén, Pluto országában is Vesta követői közé számláltatván, rendekben helyheztettem.

LEONORA Jó az igyekezet, ha megállhatod. Nemde nem hallottad-é életedben semminémű példákat? Jusson eszedbe Dido. Melynek gondolatlan és mód nélkül való fogadását, Aeneasnak szépsége, jó termete s vitézsége megszegette. Gismunda ura halálának meggyászolására holtáig atyjának felele. De ám végtére meggyőzvé Cupido, előbbeni keserűségét elfelejtetvén, viszont atyja udvarában lakozó, szegény rendből nemzetett okos és ékes természetű szép ifjú Gisquardushoz gyenge szívét új szerelembe foglalá. Ám végtére is nem nézve atyja szolgálja hogy volna, igaz egymáshoz való szerelmeket szörnyű halálával megbizonyítá. Miért tehát te Cupido hatalma ellen, erőtlén lévén, tusakodol? Látod Constantinust, jó magatartása, sokat érdemlő vitézsége, az egész országban fejedelmeknél böcsületes esmértsége; nincs oly jóságos cselekedet, mely őbenne meg nem tanáltatnék.

VICTORIA Nagy nyughatatlanság, rettegés, fohászkodás, kételkedés, reménység, harag, neheztelés, megutálás, visszavonás, sok fájdalomnak csendes eltűrése (azminthogy benned látom) tanáltatik Cupido rabjában. És vallyon eszesség volna-é tülem, szabad lévén magammal, kényszerítés nélkül, bolondul fogságban ejtenem magamat.

LEONORA Gondold meg, kérlek, tündöklő, gyönyörködtető mostani állapotodat. Mikor az szép piros rózsák, jó illatú ivolák és több kertekben-mezőkben lévő szép virágok felnyilatkoznak; az gabonaszál és az szőlő megéri, akkor lehet gyönyörűsége illat és jó ízi megérett gyümölcsnek. Hasonló vagy ezekhez. Ha megvénhedel, s vallyon ki szeretne téged? Látod, nincs, és nem tartnak az megaggott és megvénhedett leányzónál utálatosbat. Nincs nyomorodtabb, gyámoltalanb a szűkölködő asszonyonál ez világon. Azminthogy kertbéli megérett dinnye, ha le nem szakasztatik, és ideje felett sokáig ott hagyatik, avagy hogy megrothad, vagy penig féreg által megemésztetik. Így az leányzónak is dolga, ideje eljűvén, ha férjhez nem mégyen, emberektől vénsége miá megutáltatik, avagy más szerencsétlenség eshetik rajta. Csak te vagy atyádnak egyetlenegy leánya, és ímé, szüleid megvénhedtek; tebenned vagy, tudod, egyedül minden gyönyörűségek. Mi haszna tehát Vestát követvén életed azoknak? Bizony semmi. Meghalván szüleid, kire marad teméntelen sok kincsek, drága szép országok? S vallyon, édes öcsém, az te életednek holtod után lesz-é valami híre? Sohasem. Viszont csak te akarsz-é egyedül szerelemnek édesdeden viselhető igája ellen rugódozni és hatalma ellen tusakodni? Ha istenek Cupido birodalma ellen nem állhattanak, miért tehát, hogy lehetetlen dolognak elleneállásán gyötrődöl. Jupitert, az isteneknek fejedelmét, gyermek levén, meggyőzte; Mars, Vulcanus, mind birtoka alatt vagynak. Add meg, kérlek, magadat Cupidónak!

VICTORIA Csak hiában minden elhithető beszéd, tanácsod és sok rendbéli intésed. És hogyha szintén az istenek és az istenasszonyok, azmint mondád, mind odaállottanak is, de tudom, megsegít engem Diana, Vesta, Minerva, szüzességnek istenasszonyi. Ha oly

hatalmasnak mondd az te kegyelmes istenedet, kis marcona Cupidót, miért tehát ez felől megnevezett kegyes oltalmazómat, szörnyű és dühösséges kegyetlenségbe alá nem hajthatta. Hallottam, szerelemben forgott személyek mint jártanak légyen. Sok bujdosással, fáradsággal, édes álmának fogyatkozásával, sok hideg és meleg időnek eltűrésével és szenvedésével jutott némely szeretőjéhez. Engemet azért ennekutána, intlek, kérlek is, effélével ne búsíts, sőt, se Cupidót és szerelmednek istenasszonyát, se pedig mátkádnak, mondjam inkább szeretődnek, barátját, Constantinust elő se hozd, en a tanács. Hanem az jámbort én szómval köszönted, légyen jó egészségben; és hiába, tudja, megnyerhetetlen és ugyan lehetetlen dolog után fáradozván gyötrődni.

LEONORA Soha nincs oly kemény szív, mely idővel siralmas könyörgés avagy szerelem által meg nem lágyul, és meghajtatván, meg nem győztetik. Oly felette fázékon szív sem lehet, mely igaz szeretetnek gerjedésétől meg nem melegedik. Oly erős vár sem lehet, mely okos ostromlónak gyakorlatos volta mia, bár nagy későre is, meg ne vétessék.

VICTORIA Puszta malomban hegedülsz.

LEONORA Cupido, ha igaz, hogy minden szerelmeskedőknek, sőt égben hatalmaskodó isteneknek, földön lakozó embereknek is, és még vízben lévő állatoknak is parancsolója vagy, mutasd meg, kérlek, minden ellened törökedő embereken erőhatalmadat, főképpen pedig ezen vad természetű, tégedet méltatlanul káromló Victoria atyámfián is. Ősmérhesse meg, mégis, kérlek, mi légyen az szeretet.

VICTORIA Jaj! Óh, Vesta, szüzességnek; óh, Diana, vadászatnak; óh, Minerva, bölcsességnek istenasszonya; óh, kegyes és kegyelmes patrónusim, ne hagyjatok! Óh, Leonora, szerető néném, légy segítségül! Mert ímé, hirtelenül és reménségem kívül rajtam történt, fájdalom miá elerőtlenedvén, minden tagjaim véletlenül meglankadtak.

LEONORA Mi löle? Mid fáj? Avagy micsoda szokatlan betegség jött ily mód nélkül reád?

VICTORIA Jaj, el kell vesznem!

LEONORA Min fohászokodol, és mi nyavalyád van, mondd meg, kérlek.

VICTORIA Avagy szerelmes néném, nem látod-é, hogy egy mezítelen vak kis gyermekcske, megvonván keziját, mérges, talám ugyan halálhozó nyilával, ártatlan gyenge szívemet irgalmatlanul megsebesíté. Óh, szerető lelkem, óhajtott szépségű kincsem, szívemnek virága és igaz gyönyörködtető reménsége, Constantiném!

LEONORA Ezen rajtad történt, majd mintha multságom, felette örülök. Mit reszketsz, mit félsz, jóra fordítja az mi kegyes vezérünk, Cupido. Addig nem hívéd kicsiny voltához képest lövésének erejét, hogy ímé, láthatóképpen megmutatta hatalmát.

VICTORIA Jaj énnékem! Ímé, csak elébb Vestának állhatatos szolgálója valék; most immár Cupido hatalma alá vettetvén kényszerítetem fogságra. Én valék az tiszta forráskút, melyből szüzességnek csorgó vizei folydogálnak vala. De ímé, Cupido Venusnak csatornává választott. Óh, te szép szabadság, melyben kedvem szerint éltem, és ezen első nyílnak sebesítése előtt minémű rendben valék; és ezen betegségből meggyógyulásom igen kétségesnek tetszik előttem.

LEONORA Hagyj békét, Victoria, haszontalan panaszaidnak és gyötrődésednek; ne essél kétségben, e világban hasonló betegségben fertengő társaid szám nélkül vagyunk. És ha valaki édes ízű mérges kínoknak örülhet, te vagy egyike. Főképpen hogy ily jó nemzetű, drága és ugyan megböcsülhetetlen igyenes erkölcsű ifjú legény szerelmében estél; hasonlatosan ő is (melyet magatartásából és általam bővségesen tölt izenetiből eszedben vehetted) sokszámú kínokat és fájdalmat semminek alítván, nyomorúságokkal nem gondolván, szabadságából kiállván, Cupido zászlóját is kedvéből követvén, rabbá esett éretted, kedvedért és szerelmedért.

VICTORIA Jaj, lelkem, övé vagyok teljességesen; semmi mentségre illendő mód, elválásra való alkalmatosság nem adatik, mellyel az dühöt gerjesztő és ugyan elolthatatlan szerelemnek tüze ellen állhatnék. Ám kedved szerint óhajtott választtal mehetsz hozzája. Bizony nem hittem, nemhogy ma, de ugyan soha, Constantinus rabjává hogy légyek.

LEONORA Ne bánkódjál, s mind jóra adják istenek. De menjünk bé, és gyógyítsátok meg egymás sebeit.

VICTORIA Ám bátor. Alig várom, hogy csak Constantinust láthatnám.

LEONORA Elhittem. De így jár, mely istenek hatalmát semminek alítván, őket gyalázza.

SCENA IV.

Achates, Constantinus

ACHATES S vallyon méltán reád vettetett súlyos igájának nehezen viselhető terhét magadban érzed-é? Cupido birodalmának nagy voltát, mi légyen, tudod-é? Mi vitt tégedet az engem megtréfálásra és beszédem elhíhetetlenségére, hogy még csak beszédemet is elhinni nem akarád, sőt mindezeknek felette keserűségem öregbítésére, lehetetlen dolognak elhagyására, szeretőmtől elválására intettél, és okos tanácsod által kényszerítve nógattál. Miért tehát mostanában jeles orvos levén, magaddal jötehetetlen vagy? Csak hiában szerelem előtt való bujdosásod. Mert ha víz alá röjtözöl is el, haszontalan; mezítelen levén Cupido, mindenütt feltanál, és még az széles tengert is csak játékjában általússza. És hogyha szintén emberek avagy oktalan állatok közé mégy is, az is inkább ártalmas; mert nem ok nélkül viseli az gerjesztő sebes nyilakat. Azért semmi tanácsot nem tudok, nem adhatok, sőt nem is gondolhatok, mely által szabadulhatnál fogságból, és ment lehetnél szerelemnek tüzétül.

CONSTANTINUS Szerelmes társom, Achate, efféle kétségbeejtő beszédeknek hagyj békét, kérlek, sőt gondolj jó módot és alkalmatosságot! Mert jól tudod, mely kedves légyen isteneknél az igyenes, töredelmes szív és gondolatok. De viszont az csalárd, kevély, felfualkodott elmét utálják, gyalázzák és semminek tartják. Azért segítél, légy oltalmul, ha éltetemet halálomnál feljebb tartod, és jobbnak lenni alítod.

ACHATES Előbbeni ott benn is megmondott tanácsnál hasznosbat, bizonyságul híván Istenemet, nem tanálhatok. Szóltam bővségesen Leonorámnak eleiben adván derékképpen kívánságodat. El is hittem, kétség nélkül, minden tehetsége szerint, igaz szívből promoveálja Victoriánál dolgodat. És tudom aztot, minden mesterségét nem veszti, okosságát is éretted nem kíméli, míglenten reá nem vészi, és régen kívánt prédát hálódban nem hajtja. Ne búslakodjál, mert félő, ne valamiként keserves panasziddal Cupidót megbántván, meg ne háborgassad, és haragra indítsad.

CONSTANTINUS Jaj, hová légyek tehát!? Elhittem kétség nélkül, hogy Cupido, egyet sem hagyván tegzében, régótátúl fogvást, méregben áztatott sokszámú acélos nyilait ártatlan szívem megsebesítésére készen tartotta. Mivelhogy sanyargattatott szívemet, sőt okosságomat, elmémet és gondolatimat is sebességével általhatotta. De egyedül az én tétovázó, és ugyan viszálkodtató, sőt magátúl elszakasztatott, el is idegenítettett elmémet csak ez dolog háborgatván búsítja és kesergettetti, hogy ímé, előbbeni gyönyörködtető szabadságombúl kiesvén, majd ugyan kiszabadulhatatlan rabbá estem; mert azt vélem vala, hogy Cupido az ő nyilait csak mennyből lövöldözné. Mostan pedig látom, érzem is, hogy mind az földön lévő várasakon, sőt ugyan erősségeken is hatalmaskodik. Ímé, Jupiter, csak ködök, mennydörgések, villámások és köesők által mutatja hatalmát; ez pedig egy puszta tekintéssel szívemet s mind elmémet megbírta, kit gondolsz azért istenek akarátjok és elvégzett szándékjok ellenállható erős és majd ugyan győzhetetlen hatalmaskodó vitéz ez világon tanálhassék.

ACHATES Mint vagy az, és mit hallok én tőled, ím, egynéhány nappal ennekelőtte, én felmagasztalván, szidalmazád Cupidót; most pedig régótátúl fogvást szerelem dolgában forgódó személyhez tudományoddal mindenképpen hasonló vagy.

CONSTANTINUS Tudod, sok különb- és ismég különbféle gondolatokkal elmémet hirtelenül elidegenítvén foga meg Cupido. Mert az szerelem, azmiként az havat verőfénynek melegségére, avagy a viaszt tűz eleiben és az sűrű ködöt nagy szelek eleiben, így Cupido is mérges nyilainak céljává rendelvén választott engemet. Ím, óh, istenek, tűz nélkül is szörnyön és irgalmatlanul égettetem; minden széles utak keskenyé, gyönyörűségek illatok undokká váltanak előttem.

ACHATES Bátor szívvel légy, ne is keseregi, kérlek, ily igen, mi nem újság ez, mely nemcsak rajtunk, de óránként egyéb sokszámú alkalmas és ugyan nagyrendű személyeken esik. Minem csak te választottad az jó véget reménlő, ideig fájdalmas, szörnyű rabságot az tudatlan szabadságnál? Avagy ezen gyötrődnél és bánkódnál-é, hogy ily szép Ilonához hasonló éltető személynek szerelmébe estél?

CONSTANTINUS Jó a biztatás! De nehezen hihetem én el, hogy szegény fejemet Victoria szerethesse. Mert sem szépségemmel, sem pedig gazdagságommal nékie méltán nem kedveskedhetem. Azért semminémő hozzám vonó, gyullasztó, igaz gerjesztő okot bennem lenni nem tapasztalhatok. De az én hozzája való szerelmemnek vagy az oka. Jó erkölcsű, nyájas beszédű, emberi okosság felett szépséggel ékesített, okos, bölcs, jó magaviseleése, magatartása; viszont ha meggondolom, rendem felett nagyon gazdagsággal.

ACHATES Efféle mód nélkül való szóknak hagyj békét, kérlek. Nincs oly férfi, mely egy asszonyt meg ne érdemeljen. Nemzetből, ha nem szintén gazdagságból is, majd hozzá hasonló vagy; jó erkölcsű (noha embernek barátját szembe dicsérni nem illenék, de csak ketten lévén, ezúttal ártalmasnak lenni nem ítélem), magad dicséretes, embereknél kedves viselése, vitéz módon termett tagjaid, fogyatkozhatatlanul megvannak. Nem méltó azért mostanság többet erről szólnunk; bémenvén, rövid idő múlva kívánságod szerint Leonorám által izentetett, Victoriádtól kedves és ugyan szerelmes válaszodat csendes elmével várjad.

CONSTANTINUS Akaratom ellenkező dolognak kedvetlen véghezvitelére is reáviszen a kételenség. Nincs nagyobb dolog, hallottam, a várakozásnál.

ACHATES Jobban adja Isten!

ACTUS II. SCENA I.

*Ai*ax, *Gastrodes*

AIAX Mint tetszik néked minden világi dicsőséggel teljes Antigonus udvara, *Gastrode*?

GASTRODES Igen jól.

AIAX Elhittem, mert szűkítem egész Európát, hogy senki sem gazdagsággal, sem hatalommal, sem penig udvarának fényességével fölül nem haladja, sőt még hozzá hasonló sem lehet; noha csak herceg ő magában, de kedvem szerint volt ezkédig a dolog; mivelhogy *Victoria* nevű szép leánya vagyon, kinek csak kedvéért is, ha semmit nem adna is, elszolgálom. Azért, szólj hozzá!

GASTRODES Az udvar nékem is felette igen tetszik; jóllehet előbbben csudálkoztam, hogy ily nagy úrfi és vitéz ember lévén (holott hozzád fogható ez világban nem tanáltatik, s mondom, nem is tanáltatott), így megalázzván magadat, idejöttél.

AIAX Ne csudáld, azmint mondám, *Victoria* kedve vitt engem ily alázatosságra, és böcsületes híremnek eszemben juthatatlanságára. Melyet látom immár is, hogy igen szeret, de hogy nem méri jelenteni.

GASTRODES Egyelőben ily éhomra alkalmas hazugságok.

AIAX Mit beszélgetsz? Hadd értsem én is!

GASTRODES Igazlom beszédidet, melyet maga is e napokban nékem jelentette.

AIAX Mikor?

GASTRODES Szólnék, de félvén haragodtúl, nem szintén bátor vagyok.

AIAX Bízvást beszélj! Tudod azt, hogy még eleinten szabadságot adtam néked az szólásra.

GASTRODES Megmondom tehát: az urad nem urad; hanem az, ki udvarában lakol (mert nem érdemli, hogy ily vitéz embernek ura lehetne), annak az leánya; nem tudom, kinek nevezéd.

AIAX *Victoria*.

GASTRODES Igen tanálád, uram, *Victoria* alattomban és ugyan reménségem kívül felhívatván magához, az istenért is kére, hogy szólnék tenéked, mivelhogy *Parishoz* hasonló szépségedért, friss magadtartásaért, ékes termetedért igen megszeretett, elannyira, hogy ha hasonló szerelmed hozzá nem buzdul, lehetetlen, hogy sokáig élhessen, hanem bújában is meg kellett halni, kitűl immár emésztetik is.

AIAX Miért tehát, hogy ez ideig e jó szerencsének gyönyörködtető folyását túlem eltitkoltad?

GASTRODES Féltem, uram, szörnyű haragodtúl és talán megengesztelhetetlen neheztelésedűl, tudván minden dicséretre érdemlő boldog állapotodat.

AIAX Talám csak tréfálsz, szolga, avagy beszédiddel hitegetvén játszódtni akarsz?

GASTRODES Tudod, uram, mindenben sokszor megpróbált, hű szolgád voltam; azért méltó, hogy az igazat megmondjam. Én nem vagyok azoknak száma közül, melyek nyelvekkel más beszélnék, szívekben pedig különbet gondolnak.

AIAX Vészem eszemben, hogy jámbor szolgám vagy, és sohasem iránzottam hamisságot hozzád. De kérlek, igen szeret-é?

GASTRODES Nem hiszed, uram, minémő szánakozásra méltó nagy könyvezéssel izent általam; már csak azon kérvén, hogy gyakran szemé előtt forgástól, ha szerelmedben venni nem méltóztatod is, idegen ne légy, hogy mégis, ékes természetére nézése tüzet oltsa avagy enyhítse.

AIAX Szánom szegínt, hogy ily igen, azmint mondád, gyötrődik, azért megcselekszem, nemcsak azmint kívánja, hogy gyakran látásomra juttassam, de beszélgetésemet is tüle meg nem vonzom.

GASTRODES Ne, uram, igen gyakorta, hanem reátartsd magadat, sőt kevés ember tanáltassék itt az udvarban, mely veled beszélvén társává fogadhasson. Ezt látván, éretted kínlódó, óránként óhajtó Victoria annál inkább fog könyörögni és esedezni utánad, látván, hogy nemcsak ő, de egyebek is véled való szólásra sok fáradsággal jutnak.

AIAX Tisztán elboldogítasz engemet, Gastrode, méltó azért, hogy ennyi jó szódért és körülem jutalmat érdemlő hűv forgolódásodért megajándékoztassál. Fogjad azért e kevés, néked tülem ádandó jutalmat.

GASTRODES Az istenek téged megáldjanak, jóknak őrzője és oltalmazója, szegénységnek istápjja, én gyönyörűségem, szerelemnek tüköre. Hiszen tréfálok, noha nem vészi eszében magát.

AIAX Mit mondál ily sűgva?

GASTRODES Emberséges, vitéz katona és nagy méltóságbeli fris legíny hogy vagy, beszélem.

AIAX Ember vagy, most, látom; azért légy én vendégem, mert uram asztalához ne menjünk, hanem szállásomon véled vígan hogy lakjam, elvégeztem magamban.

GASTRODES Dicsérem dolgotat, javallom is akaratodat. Mert az én tanácsom ez volna: meddig ifjú vagy, és emberkorban lévén, jó erőben vadnak tagjaid, étellel-itallal ez világon éltedben, keresd kedvét testednek, kinek gyűjtesz, sem igaz gyermekid, sem hitves feleséged. S vallyon nemdenem bolondság-é, mely maga testétől megvonván, sok kincsnek örülvén, pínzgyűjtésben telhetetlenkedvén, csak az mindennapi kinyérben sem mér eleget enni. Nem illik főemberhez, főképpen pedig igaz katona ifjú legínyhez az átkozott fűsvenység, látod, hogy az olyan ember mindentől elutáltatik és méltán szidalmaztatik; ha meghalsz, nem kell akkor több sajt. Az ifjúságotat hiában el ne mulasd, ha megvénhedel, és mind megunod az jóllakást, add nyugodalomnak teperedett testedet, és légy istenimádó vénségedben. Jobb az latorság hagyjon el tégedet, hogysémmint te őtet.

AIAX Igazán és jámborul beszélész.

GASTRODES Tartozom mint kegyelmes uramnak.

AIAX Szintén azért hallom örömet, mivelhogy kedvem szerint vagyok.

GASTRODES Mindeneknél kedves ifjúságodat ne kíméld az jóllakástúl; az vénség és keserűség magától is ugyan hívatlanul eljűnek; lakjál vígan, áztasd az jó borral kedved szerint torkocskádat, amég lehet.

AIAX Elhidd, tanácsodnak lészek bételjesítője.

GASTRODES Az több időt tartsd nyereségnek, mely holnapi naptól fél, soha nem él az mai napot.

AIAX Javallom, és ezképig láttad, intétednek megfogadásában ellentartó nem voltam.

GASTRODES Csak azt míveld mindvégig, nem vesztesz benne.

AIAX Mit mondnak azért az emberek énfelőlem?

GASTRODES Mit? Azt, hogy ennekelőtte itt nem létedben hasonló volt Antigonus udvara ékességvel szűkölködő palotához; olyan lévén, mint az homályos nap verőfény nélkül. Csak te vagy, uram, ez udvarnak fénye és minden ékessége; ha harcra kél is, csak terajta fordul meg az szerencse; de minthogy immár is egynéhány ízben súlyos harcokon voltam teveled, úgymint Portugáliában, avagy mondjam bordélyházban, vitéz módon forgolódván, seregbontó helyett sereg disznókkal hadakoztál; nem szükség sok mázsa por, hanem csak sok akó bor. Itt nem tarackbúl, hanem palackbúl, sem hegyes törrel, hanem ökörrel, sem lánccával, hanem táncolással, nem kell koplalás, hanem inkább jóllakás, sem szomnyúhozás, hanem torkosság, se penig éles hegyű kopja, hanem édes ízű malozsa.

AIAX Jámbor asszonyfiául beszélgetsz. De s vallyon nálamnál bátrabb, vakmerőbb és vitézségben telhetetlenebb, sőt jóságos cselekedetnek véghezvitelére gyorsabb és gondviselőbb embert valaha láttál-é? Mely harcokon, viadalokon, félelmes csatákon, erős váraknak iszonykodtató ostromlásokon, gyakorlatos szerencsés prédálásokon szünetlenül éltében nyughatatlanul forgolódott volna. Mert jó módjával sereget rendelni, fogyatkozhatatlanul strázsát állatni, nyelvet fogni, bizonyos kímekeket untalanul bocsátani, ha szükség, okos fortéllal mesterségesen, bölcsen és tudósan ellenséget meggyőzni, hasonlót magamhoz nem tudok, sőt lenni sem alítok.

GASTRODES Jól monnod, mert ugyanis Horatius Coclest vitézségből, s mind Hectort és Achillest gyors és dicséretes hadakozásból, Agamemnont és Alexandert seregrendelésből, s mind Mutius Scaevolát vakmerőségből és Ulyssesst is okosságból megdúlod, és mindezeket sokképpen felölhaladod.

AIAX Hogyha én (mely lehetetlen) mindenestül és rend szerint vitézi dicséretes cselekedetimet előszámlálni akarnám, nem óra, sem nap, hanem esztendő kívántatnék. Azért hagyjunk békét ennek. De édes bátyám, Constantinus és Achates felől az emberek mit beszélnek?

GASTRODES Uram, csak gondold meg az te okos ítéleted szerint, ha mondhat-é ember jót azfelől, mely magával is jótéhetetlen.

AIAX Vöttem eszemben, hogy Constantinus Achatessel igen barátságos; beszélgetvén gyakorta, szorgalmatosan tanácskoznak; az herceg körül gyakorta forgolódnak, de azt én nem is csudálom, mert urunk kegyelme nélkül, inkább hiszem, nem lehetnek. De én keveset gondolok uram haragjával; annyim vagyon nékem, hogy ha akarnám, két ilyen uramnál is jobban tarthatnám magamat, és frisebben udvaromat.

GASTRODES Sűvölts, kopasz, hadd forogjon az malom!

AIAX Mit beszélész magadban?

GASTRODES Azt, hogy csudálkozom, ily nyomorult hercegnél kívánod lakásodat; én ha Aiax volnék, még császárt sem szolgálnék.

AIAX Ugyanis nem jutalomért, hanem csak barátságért és kedveért, annak, kinél kedves vagyok, tudod hiszem, szolgálom.

GASTRODES Igaz az: de eb higgye azért. Uram, talám ideje volna szállásodra mennünk, mert hasamnak morgását, gyomromnak háborúságát igen altatom. De kétségkívül jóllakom ma, mert jó reggel ágyambúl felkelvén és húzódozván, jüvendölé meg hasacskaám.

AIAX Menjünk tehát és lássunk dolgunkhoz!

GASTRODES Menj elöl, ím, majd utánad mégyek, csak barátomhoz térek, nem késvén, mindjárt jelen lések.

AIAX Ugyan is ne késsél, egy órában sem lehetek nálad nélkül; követeket utánad ne várj!

GASTRODES Nem szükség; azok nélkül is az ételre kész, egyes italtra gyors, de szolgálatra elég rest vagyok. Elméne az a felfualkodott rossz ember, mely, azmint látjátok, maga felől sokat tulajdonít, elannyira, nemhogy feljebbet, de még csak magához hasonlót is lenni itt az udvarban és másutt is nem alít. Vitézségét tökéletlenül hányja-veti, maga pedig soha csak egy harcon sem volt, sőt házából kimászása is számlálható. Én valamit mondok, aztot Aristoteles és ugyan Solon bölcs mondásinak alítván igen fogadja, de rövidnap szégyenvallás nélkül nem léssen; mert minden felfualkodásnak követője az kisebbség és gyalázat. Énnékem igazán mondván, jó uram, mert hazugságomat és hízelkedésemet igen kedveli, s azért bőv jutalmát is nyújtja. Ám Victoria felől hazudoztam néki, és el is hitte. De nem tudja azt, hogy csak reá sem tekintene, nemhogy véle beszélne. Az víztől bizony szomjan hozom meg, noha oda azért viszem. Én, tudván aztot, hogy örömet hallá, ahhoz való képest mondám néki. Nem tudja ő azt, hogy Constantinus és Achates ezerszer nálánál jobbak. De szemben két pénzért bezzeg nem mondanám. Én evvel keresem kinyeremet, kapálni nem tudok, csépelni restellek, koldulást átallom, reménlem, hogy ezen mesterségem által, ki nemrégén támadott, melynek én vagyok találója, élélhetek. Tanáltatnak oly emberek, melyek minden dologban elsők lenni akarnak, és nem lehetnek, reá sem érkehetnek; én azokat követem, nem várom reám mosolygásokat, kérés nélkül mosolygok és nevetek, és okosságokon felettébb csudálkozván álmélgodom. Valamit mondanak, dicsérem, viszont ha ócsárolják, azt is bizonyítom, tagad valamit, tagadom én is, beszél, én is beszédemmel toldom; de főképpen intésére, hunyorgatására jól reávigyázok, ne valamiként mesterségemben vétek tanáltassék. De

elmégyek, mert eddig is véle hogy nem lehettem, bánja, jelenlétemet várván nagy szíveszakadva.

SCENA II.

Achates

ACHATES Elkésék az választtal szerelmes követünk, lelkem, Leonorám; ez ideig való késedelmének oka penig mi légyen, bizonyosan nem gondolhatom; hanemha valamiképpen elkezdett dolgunk (kit Isten oltalmazzon) nem szintén kedve szerint succedálván, emiatt késleltette választát. Óh, istenek, bezzeg nehéz dolog keseredett embernek reménységgel egylett kétséges és késedelmes várakozás! Mert bizonyára voltaképpen és ugyan szívem szerint jóakaró barátomnak búslakodásán eleget szánakozom, mert elég nyughatatlanul, siralmasan fohászkodván, éltető avagy halálra vezérlő Victoria akaratját óhajtván várja; noha elégségendőül istenektől engedtetett kevés okosságom szerint, untalanul biztatom; de amint látom, keveset, mondjam inkább, semmit sem használhatok. Mindazáltal, ímé, szokott helyemre idejöttem, hogyha valamiként szerencsémre, véletlenül, ha itt nem tanálok is, láthatnám. Elvárom azért, mert igaz szerelméhez bízván tudom, sokáig nem késik. De ám látok, ha igazat tart, egy leányzót; de minthogy távol vagyok, nem szintén esmérhetem. Leonorámnak lenni mondanám, de nem az, mert ő, szerelmes lelkem, másszínű ruhában vagyok. S vallyon nem Iphis-é? Tudom, nem Victoria. Óh, istenek, ki lehet? De mit tépelődöm, ím, az mátkámat sem ismérhetem meg; maga penig az borhályog nem szintén fogta volna el szemem fínyét. Nem bánkódik, azmint látom.

SCENA III.

Leonora, Achates

LEONORA Elég nehezen, és ugyan félelmesen az sok rendbéli szorgalmasan vigyázó őrzők miá, lophattam ki magamat asszonyunk házából; de szerelem mia meggyőzöttetett Victoria öcsém kérésének engedni akarván; viszont Achateshez való szerelmemnek ingerléséből és Constantinusnak jövődébéli jóakarójának nógatásából e szerencsének megpróbálására indítottam. Ám azért az csudaképpen megnyerettetett, jó és kívánt választot, ha szintén magam meg nem mondhatnám is, de mégis, ha volna kitől, Achatest ezen örömről és óhajtatott kedves új hírről tudósítanám. S vallyon kit válasszak követségben hozzája; nem tanálok senkit, hanemha Mercuriust hínám alá mennyégből.

ACHATES Nem szükség, szívem, Mercurius, penig jelen vagyok Venus. Egészséggel, bús és szomorú lelkemnek vigasztalója, meghervadt szívemnek nyitója, ellankadt testemnek könnyebbítője és igaz szerelmemnek erős, győzhetetlen kőfala.

LEONORA Akarom pedig, éretted való követnek nincs szüksége, mert ugyanis gondolkodásimmal felőled elmélkedem vala.

ACHATES Constantinus barátom dolga mint vagyok?

LEONORA Rosszul.

ACHATES Ne mondd, mert általán fogva halálnak fia léend; mostan is penig elég nyomorultul hagynám szállásán; nem él, hanem csak vajúszik szegíny. De kérlek, mondd meg, mint jártál Victoriával?

LEONORA Hamar megijedél; ne félj, mert jó rendben vagyon szénája. Immár ő is Cupido birodalma alá hajtattatott általam; ám teljességgel előbbeni vadságból megszélídtetvén, Constantinus szerelmében verdődik, és ímé, csak alig várja, immár véle hogy beszélhetne.

ACHATES Örülök, ha nem tréfálsz, szerelmes társom szerencsésének előmenetlin. De mondd meg, szívem, mint vehetted reá?

LEONORA Felette nehezen. Mert mind tanácsló beszédimvel s mind egyéb rendbéli mesterségemvel eleget untatván szerelemre hogy hajthassam, mindenképpen körülette incselkedvén forgolódtam. De minden fáradságom haszontalan vala, sőt szerelemben élő személyeket csúfolja és tréfálja vala beszédivel, elannyira, még az sok hiában való fohászkozásimat, csalatkozó reménséget és keserúségeket szememre veti vala.

ACHATES Csudálatos kezdetnek lehetetlen hogy vége is csudálatos ne légyen. De végtére mint lón?

LEONORA Vestának tött fogadásával váltig menté magát, és szüzessége megtartása felől egyszer tött fogadását holtig hogy megállaná, jelenté. Ennekfelette kezdé Cupidót szidalmazni, és cselekedetit alásván semminek vélni. Eszemben vévén vakmerőségét és ugyan kemínységgel adamaskőhez hasonló, meghajthatatlan szívét, esedezni kezdém Cupidónak, könyörögvén, ezen gyalázatos szidalmazásaért hogy Victorián bosszút állana. És mutatná meg ezúttal ellene törekedőkön rettentő hatalmát.

ACHATES Szépen volt dolgotok!

LEONORA Azonban csak igen véletlenül kezdé jajgatni és Cupido szerelmes lövése miatt kesergeni, segítségül híván az megréfáló kegyes istent, Cupidót. Megvallja, immár örökös rabja hogy légyen Constantinusnak. Kéljen fel azért, és légyen egízségben. Módunk lévén az szembelételben, bízvást beszélhet véle.

ACHATES Csudálatos nagy erejét mutatta meg ebből is Cupido. De s vallyon, édes szívem, fáradságodnak és igaz törekedésednek jutalma mi légyen?

LEONORA Semmi nem egyéb az jóakaratról.

ACHATES Az megvagyon, csak többet ne kívánj.

LEONORA No, nem disputálok mostanában véled, mert az időnek rövid volta késedelmet nem enged; hanem én szómval Constantinust, majd ugyanegy veszedelmes hajóban evező társodat, köszöntsed, csendes elmével várja rövidnap megvigasztalását. Isten hozzád, szívem, elmégyek.

ACHATES Vezéreljenek istenek békességesen. Elmégyek én is, és ezen jó és kedves hírt megjelentem rend szerint Constantinusnak, betegágyából és nagy kínoktól lészen megszabadulása.

SCENA IV.

Gastrodes

GASTRODES Igen rossz szokás kezd lenni e világon, mert ha az ember szegény, bár jámbor legyen is, esztelennek tartják. De viszont, ha bolond is, csak gazdagsága legyen, mind helyén vagy dolga, mert okosnak és felette istenfélőnek alítják; kik pedig sem Istennel, sem törvénnyel avagy igazsággal nem gondolnak, jót sem cselekesznek, sőt cselekedni sem akarnak, azoknak kegyelmes és jóakaró patrónusuk vagy. Melyek uzsorával és hamis kereskedéssel gazdagodtanak, azok ülnek most a főhelyen. Mert ugyanis az hatalmasok ily szokást vöttek fel, hogy sok barátjuk legyen, kívánják, de ha jámborok-é, avagy tisztességbéliek, keveset gondolnak, inkább tekintvén értékjeket, hogysem igyenes erkölcsöket. Azmelyet csak, ímé, én magamról is példázhatok. Mert ha jámbor, istenfélő, bölcs, avagy jó erkölcsű, igazságszerető ember volnék, soha csak egy pénz ára böcsületem, avagy gratiám sem volna uramnál, Aiaxnál, és ez ideig éhhez is régen meghalhattam volna. De látván hízelkedő beszédemnek kedves voltát, igen csapom az csíkot az lencsével, csakhogy jól tarthassam testemet. Szokását pedig felette igen szeretem, mert vendégül híván, barátait nemcsak tartja, de ugyan hizlalja, elannyira, hogy ha mi étket akarsz asztal közepiről kivenni, felállván is alig érheted el. Ha pedig itatra kél, semmi jóllakásnak tartja, valamíg asztalát vendége tisztességes olasz pökéssel nem ékesíti, melyet mindjárt ugyan hevenyében Victoria egészségeért viszont meg kellett innia; ez, uram, az jóllakásnak bizonyos rendi önála. De ehon jű, szintén szerencsémre, az én kegyelmes uram.

SCENA V.

Aiax, Gastrodes

AIAX Régen kerestem szolgálóimmal Gastrodest, de sohon fel nem találhatom.

GASTRODES Jól leszen az dolog, én is mintha keresés miá elfáradtam volna; lankadtul előtte tettem magamat. Óh, istenek, s vallyon minémű helyen és hon tanálhassam meg uramat, mert ímé, az városnak minden szegületin, sőt bordélyban, vendégfogadó házakban, fraucimmerek között, korcsmákon is kerestem, de semmiképpen fel nem tanálhatom. Lehetetlen immár, fáradság mia tovább hogy kereshessem; de az szoros utcában: Lyda szerelménél tudnám még leshelyét; ily rossz erővel lévén is elmégyek, talám szerencsémre nyomán felkereshetem.

AIAX Gastrode, szerelmes szolgálóm!

GASTRODES Ki szólít engemet?

AIAX Én vagyok.

GASTRODES Óh, te, kegyelmes uram? Élj sokáig jó egészségben.

AIAX Hon járál?

GASTRODES Ímé, tégedet kerestelek.

AIAX Mi okból?

GASTRODES Az tegnapi jóllakás miá szokás felett igen nehezen van fejem.

AIX Orvossággal élj! Szöget, tudod, szöggel kell kiverni. Jól igyál csak, azontúl meggyógyulsz.

GASTRODES Javallom receptádat és hasznos egízségszerző piluládat. Soha Dioscorides, sem pedig Galenus, főfájásul ily jeles sirupot nem rendelhettek volna.

AIX Hagyj békét ezúttal ennek, mert énnékem az te segítséged kellene.

GASTRODES Parancsolj, uram, s mind éjjel-nappal ennyi sok túled elvött jókért szolgálnom kész vagyok. Emberségtelenség is volna túlem, tehetségem szerint hogyha nem szolgálnék. Azért bízvást parancsolj!

AIX Egyébre nem kérlek, hanem az én vigasztaló, éltető Victoriámnak (nem lévén már semmi kétségem hozzám való igaz szerelmében) ajánlván éltedig való szolgálatomat, ezen iskátulában lévő ajándékomat vidd néki. Mert elhidd, szerető szolgám, egynéhányszor, tudom, mikor urunk előtt állunk is, avagy pedig kertben vagy mezőben sétálunk is, felette igen néz reánk, mosolygván integet, ebből is mutatván szerelmét. Mert Constantinus avagy Achatessel hárman, bár együtt álljunk is, azokkal sem gondolván, szünetlenül integet. Tudom pedig azt, hogy annak egyikére sem, minthogy nem arra valók, hozzám nem is hasonlók.

GASTRODES Uram, bizonyosan elhiheted, azmint annakelőtte is megmondtam, hogy szerelem miá gerjedezvén emésztetik. De nem méri egyébképpen üdőnap előtt megjelenteni hozzád való szerelmét.

AIX Vettem eszemben okos voltát.

GASTRODES Constantinus- és Achatestűl semmit se tarts, mert azok néked nyomodban sem hághatnak; téged hínak, uram, az aranylépű Aiaxnak.

AIX Hogyhogy, túlek tartsak? Micsodát, én féljek, rettegjek, avagy kinek alítasz? Elhidd, Gastrode, hogy ha csak legkisebb dologban is irigy voltokat irányozhatom, azontúl megmutatom nékik, hogy nem valami félénk asszonyállattal, hanem tetétűl talpig vitézzel vagyon dolgok.

GASTRODES Nincs kétségem, uram, vitézségedben, mert soha ők csak vizet sem ihatnának, azhon néked bővségesen malozsának jova adattatnék.

AIX Jól beszélész, mert ugyanis Mátyás király és Mátyás kovács között nagy különbség vagyon; az nuszta, tudod, mindenkor feljebb böcsültetik az kosnál.

GASTRODES Kegyelmes uram, hagyom mind e világra, hogy száz disznó között is egy ember volnál te. Csak hiában, mert nincs hozzád fogható vitéz, nemhogy itt az udvarban, de ez egész környékben, mondjam inkább, ez széles világon. Uram, valahon én melletted vagyok, de lehetetlen, ellened támadható hogy tanáltathassék. Mert sem Achilles vitézségre, Paris szépségre, Hercules erősségre hozzád nem hasonlíthatók.

AIX Csak ezen dologra viselj ezúttal gondot!

GASTRODES Elviszem ajándékomat, és szembe való lételben módot ejtvén, kezéhez adom; ne kételkedjél azért, jó néven ajándékomat hogy nem venné. Én azért elmegyek.

AIAX Járj békével és jó válasszal, Gastrode!

GASTRODES Kétség nélkül.

SCENA VI.

Constantinus, Victoria

CONSTANTINUS Mint alhattál ez éjjel, édes szívem?

VICTORIA Egyébképpen jól, csakhogy csuda álmot láttam.

CONSTANTINUS Előszámlálásátúl ha idegen nem volnál, örömost hallanám.

VICTORIA Nem is restelleném. De bánnám, ha valamiként ezáltal szerelmünknek lenne háborúsága.

CONSTANTINUS Nem iránzom, szívem, hogy ezáltal lenne szerelmünknek fogyatkozása. Mert az igaz szerelmeskedő személynek mivolta hasonló legyen, az terebinthus fekete, Syriában nevedő, korosként zöldellő, ágasbugas, magasságában majd ugyan toronyhoz hasonló, fényes fához. Ennek az ő ágjai magasságban is kerületiben egyenlőképpen nevedők, elannyira, hogy semmi igénytelenség nem láttatik köztök, sőt az embernek még az reánézése is gyönyörűséget szöröz. Így az szerelem is napról napra szünetlenül öregbedik, igénytelen águ, mert fáradságos, mindazáltal azért zöldellő, mert gyönyörködteti ifjú életét; e fának ágjai pedig elszakaszthatatlanul öszvenőttek, mert ugyanis semminémű szerencsétlenség igaz szeretet ellen nem állhat, és egymástúl el nem idegenítheti; az ő ágai egyaránt nevedők, szerelmesen élvén szeretőjével. Mely dolog mind isteneknél s mind e világi embereknél dicséretes. Azért, édes szívem, ehhez tartsuk magunkat. De kérlek, mondd meg álmodat!

VICTORIA Sok felőled való gondolkodásim után juta álmom szemeimre, és ímé, nem sokat nyugodván, tetszik, mintha itten az virágoskertben sok rózsák között véled együtt sétálván, előbbeni szokásunk szerint egymással beszélgetnénk. Azonban szerelmes nyájaskodtató beszédinknek mintegy közepette egy öreg sas, mely kezedből ki akarván ragadni, idegen országban akaratom ellen prédául akara vinni, és kétség nélkül, ha oly szíved szerint nem hadakoztál volna érettem, hegyes körmeivel ártatlan testemet megszaggatván, elragadott volna. Ezt látván, te is, szerelmes oltalmazóm, minden erőd és tehetséged szerint elhagyatott, keserűséggel megterheltetett szegíny fejemen szánakozván, rózsáskertemből nagy gyorsasággal emberektől elhagyatott pusztá, vadon erdőben vittél. Ezen véletlen és elmém rettentő álmon megijedvén serkeném fel álmomból. Azért, édes lelkem, ezen álmot jónkra-é vagy pedig (kitúl Isten oltalmazzon) gonoszunkra lenni ítéled?

CONSTANTINUS Az én gondolatom és kevés ítéletem szerint egyrészt ezen álmodat meg tudnám fejteni. Néked jódra, nekem pedig örök búsulásomra, véghetetlen keserűségemre következik.

VICTORIA Az istenek minden szerencsétlenséget távoztassanak tőlünk. De örömet ezen álmomnak magyarázatját hallanám tőled.

CONSTANTINUS Semmi nem egyéb ennél: a sas, mely természet szerint hatalmas, az én kezeimből, mostani nyájas és gyönyörködtető nyugodalmat szerző rózsáskertedből erőszakkal idegen országban viszen. És így könnyörületességet igaz szolgálatomért méltán érdemlő kegyesség helyébe irgalmatlan számkivetettül hágysz engemet.

VICTORIA Constantine, szerelmem, miért vagy ily gonosz fejtője álmomnak? Bár úgy lenne magyarázatja is, azmint mondád. De hiszen hallod, hogy te oltalmaztál meg, és te vittél el virágoskertemből. Nem illik azért gondolatlanul és ugyan ok nélkül marcona dolgon megháborodnod. Jóra adja szerelmünknek istene, Cupido, mely igaz, állhatatos szívbeli szeretetben gyönyörködik, de viszont a szívbeli óráig, sőt szempillantásig tartó jóakaratot utálja, és azféle személyeket is érdemek szerint meg szokta szégyeníteni.

CONSTANTINUS Ah, édes vigasztalóm, ím, nemrégén ki valál, mi haszna, hogy okos beszédiddel szomorú szívemet vigasztalni akarod; hová léssen tehát az mi gyönyörűséges életünk; hová léssen szüléid előtt eltitkoltatott éltető integetésünk?

VICTORIA Mit mívelsz és mivégre cselekeszed, kérlek, ha elvittek volna is szemed elől, csak evvel érnéd meg. Hallgass, édes lelkem, és fohászkodásokkal és hiában való gondolkodásokkal ne gyötörjed és ne fogyasszad testedet.

CONSTANTINUS Ah, Victoria, Victoria, s vallyon ily igaz szeretődöt elhagyni nem szánnád-é temagadra hadtan.

VICTORIA Ha el nem hágyod ezen dologról való kesergést, megölsz szemlátomást is engemet. Szörözz, kérlek, nyugodalmot mind énnékem, s mind temagadnak is. Higgyed, édes szívem, bizonyosan, hogy soha éltemig, ha mire kélné is, el nem hadlak, mert ha szintén akarnám is, nem lehetne. Mivelhogy atyám, anyám, atyámfiai, gazdagságom, jószágom és minden kincsem felett ez nyomorult világban, éltemig csak egyedül téged gubernátorommá és kedves tutorommá választottalak. Te vagy egyedül tisztességemnek oltalmazója (és ha történnék vélekedő beszéded szerint is), soha tovább nálad nélkül ez világon éltemet nem kívánom. És azmint hogy nálam nélkül te sem élhetsz, tudom, hasonlóképpen nálam kívül meg se halj, hanem együtt akarom; együtt légyen, szívem, mind életünk s halálunk. És ímé, Constantine, szerelmem, tereád bizván, kezedben ajánlottam magamat, tenéked élek, tenéked halok is.

CONSTANTINUS Ah, lelkem Victoriám, én drága kincsem, szerelmemnek tüköre, homályos szememnek világossága, szépségnek, ékességnek éltető forrása. Éretted és te kedvedért, szabad lévén, szerelem istenének birtoka alá adtam magamat. De mégis kérlek, ha képes, se itt, se pengig másutt, sőt ha történnék is (mely lehetséges), halálod órájához is, szívedet éntülem el ne távoztassad, avagy más kedveért idegenségedet hozzám ne fordítsad. Mert én igaz szívbeli, kegyes voltodnak állhatatos és köteles szolgája életemnek utolsó órájáig lenni akarok. Te vagy egyedül sok virágok között helyheztetett gyönyörködtető, jó illatú, szép piros rózsaszál.

VICTORIA Nincs semmi kétségem beszédedben. De mi okból, hogy ily hirtelenül álmomnak előszámolásán megrettentél?

CONSTANTINUS Távoztassa Cupido minden reánk következő nyomorúságokat, de meglátd, semmiben el nem múlik, hanem rövidnap búsulásunk lészen.

VICTORIA Soha oly nem lehet, mely tehozzád való szerelmemtől elidegeníthetne, jóakaratomat eltávoztathatná, kedves személyedet meggyűlöltetné.

CONSTANTINUS Az miként az igaz arany tűzben, hasonlóképpén makula nélkül lévő barátság is szükségekben, a tétovázástathatatlan és cáfolhatatlan szeretet penig sok különb- és ismég különbféle szerencséknek folyásin próbáltatik meg. Mert az állhatatos szeretet az, amely legnagyobb szerencsétlenségnek háborúján is árad, és napról napra öregbedik.

VICTORIA Nem szólok ellene. De szívem, Constantiném, bémenetelemnek ideje érkezett. Azért elmégyek.

CONSTANTINUS Minthogy nem lehet egyéb benne, ám lássad, noha bizonyára nehezen válom meg jelenlétedtől.

VICTORIA Ne véld, kérlek, hogy ez légyen utolsó nyájasságunk. Holnapi napon, ha fáradságot érettünk felvenni nem restellitek, ezen helyen legyünk szemben viszont; hozd el magaddal Achatest, én Leonorát.

CONSTANTINUS Nagyobb fáradságot soha ennél nem kívánnék. Élj, szívem, sokáig, legyek emlékezetben nálatok.

SCENA VII.

Gastrodes

GASTRODES Az istenek jól adák ez mái napot érnem, minthogy érdemem felett ily szép marhával megáldottak; noha azt mondják az uraim, hogy nem jó disznónak az gyömbér; de mindazáltal hasznát tudom én venni. Az én uramnak nem kellett az aranylánc és szép gyűrők, kellene énnékem; ne küldje ő oly helyé, ahon nem kedvelik. Elhiggye, ha igazat tart, valóban is ugyan voltaképpen megréfálok, tanoljon másszor szerelmeskedni. Én bizony bé nem adám Victoriának ajándékját. Ha kérdi, mint jártam légyen, megmondom, hogy beadtam szeretőjének, és el is hiszi beszédemet; ha látom penig, hogy lóbőr a szekernye, szép módjával felcühödvén, továbbállok az löccsel, odamégyek, ahon keleti lesz viszont hazugságomnak, mondjam inkább, hú szolgálatomnak. De állj, állj, az én uram az, akit látok; majd ravaszságot gondolok.

SCENA VIII.

Ajax, Gastrodes

AIAX Felette nagy szívem fájdalmával szerelmes szolgám megjüvetelét várom, ugyan ég, gerjedez és lángoz szívem Victoriához való szerelmem miá. De rész szerint szánom szegint, érettem gyötrődésén is eleget búslakodom, és ímé, gyenge szép szívét mostani ajándékkal hogy megsértegettem, bánom. Mert látom, hogy vélem való szólásban módot keresett, de ez ideig nem tanálhatott. Tudom kétség nélkül, ezen udvarban irégyim hogy sokan vadnak; de sokkal inkább akarom, hogy irégyim, hogysem szánakozóim légyenek. E minap megjelentém Constantinusnak, ő is eleget csudálkozik véletlen jó szerencsémén. De ahon látok egy embert,

s vallyon ki lehet. Az én szerető követem, valamint járt, örül magában, jól vagy az dolog, akarom.

GASTRODES Lehetetlen boldogabb ember nálamnál tanálkozzék e széles világon; mert teljességesen kegyelmességeket az istenek megmutatták e mái nap énbennem, minthogy Victoriához jó véggel való járást megengedték. Tudom azt, e mái nap az jóllakást semmiképpen el nem kerülhetem.

AIAX Beljebb mégyek, mert nem szintén jól vehetem beszédét eszemben, csakhogy jóllakás felől emlékezik, örülöm.

GASTRODES S vallyon az én uramat micsoda helyen és ezen városnak mely utcájában tanálhassam meg, hanem ha az házsártosoknál avagy a kurváknál. Elmégyek, és nagy gyorsasággal mindenütt felkeresem.

AIAX Gastrode?

GASTRODES Hagyj békét mostanság!

AIAX Nem ösmérsz-é, én volnék, az te urad!

GASTRODES Megbocsáss, uram, hogy ily hirtelenül eszemben nem vehetlek, minthogy az követség megvitelében siettem.

AIAX Mint jártál?

GASTRODES Felette jól.

AIAX Miképpen?

GASTRODES Menjünk bé, és ottan derékképpen szerencsédnek kedves forgását, Victoriának igaz szerelmét rend szerint megbeszelem.

AIAX Bátor, menjünk el!

ACTUS III. SCENA I.

Antigonus, Hecuba

ANTIGONUS Tudod-é, miért küldötte légyen Marcellus herceg ily frissen követit mihozzánk?

HECUBA Hallottam rész szerint, hogy Victoria leányunkat akarja kéretni.

ANTIGONUS Igaz, és ímé, szintén mostanra hadtam nekik audientiát, tudom majd el is érkeznek.

HECUBA Ahun jünek, nagy pompával. Üljön le felséged!

ANTIGONUS Ide mellém ülj!

SCENA II.

Antenor, Antigonus, Silenus, Hecuba

ANTENOR Fölségednek az mi kegyelmes urunk, Marcellus, Pamphilia és Mauritiának hercege, szolgálatját és szomszédságos barátságát ajánlván, miáltalunk Fölségednek ezen levelet küldé.

ANTIGONUS Szolgálók ökegyelmének, mint jó szomszéd uramnak, barátomnak. Ez credentionális levél, azért izenetit mondja meg kigyelmetek.

ANTENOR Mely dicséretes és kedves legyen isteneknél, hasznos legyen embereknél az szent házasság, mindeneknél, csak kevés okosságúaknál is nyilván vagyon. Mivelhogy azért a mi kegyelmes urunk is emberkorban jutott, szükség mutatja, az természet is azt hozta, hasonló társot magának hogy szerezzon. Gondolván azért magában, sőt ugyan fő tanácsival efelől elégségendőül discourálván, ez egész földön a Felséged szerelmes egyetlenegy leányához, Victoriához sem szépségbe, sem igyenes erkölcsbe, sem penig okosságba és szemérmetségbe hozzá foghatót sohon nem tanálhattunk. Annakokaért magához hasonlónak alítván, küldet az mi kegyelmes urunk, Felségedet kérvén azon, hogy te Felséged az felől megnevezett Victoria leányát örök házastársul, tisztességes szokás szerint nékie adná. Ő is arra felel miáltalunk, minden illendő tisztességben és szeretetben, mint igaz házasokhoz szokott illeni, fogja tartani. Felségednek hasonlóképpen fiúi engedelemmel és szolgálattal, szomszédságos barátsággal holtáig akar lenni. Jó választ várván Felségedtől.

ANTIGONUS Marcellus szomszéd uramnak kegyelmetek által tött izenetit megértettem. Ily hirtelen és mingyárást választot kigyelmeteknek nem adhatok. Bégyütvén azért elsőben tanácsimat, viszont leányomnak is értvén akaratját, választja léssen kegyelmeteknek. Kegyelmetek két vagy három nap csendesesen várokozzék. Ha isteneknek akaratjok léssen, és nékie rendelték, ellentartók nem lészünk, az dologban nem is futunk az ökigyelme atyafiúságátúl. Achate, vidd ökegyelmeket az szállásra, és lássad, fogyatkozás ne tanáltassék semmiben. Ebéden jelen legyen kigyelmetek.

SILENUS Valamint Fölséged parancsolja.

ANTIGONUS Menjünk bé, és lássunk dolgunkhoz.

HECUBA Constantinust ne hagyd el, uram, vidd el őtet is magaddal.

ANTIGONUS Lássad, hogy Victoriátúl derék választot végy, tudjuk jó választtal őket urokhoz bocsátani.

HECUBA Hagyd reám, ha meg nem tudom kérdeni.

ANTIGONUS Constantine, jer utánam!

SCENA III.

Aiex

AIAX Bezzeg igen megcsalatkozom reménségemben, óh, istenek, hogyha véletlen gonosz szerencsémre Marcellus hercegnek odaádnák lelkem Victoriámat. Tudod azt, óh, szerelemre ingerlő Cupido, hogy csak egyedül ő vala ittmaradásomnak oka. Ímé, mely hamar és reménységem ellen fosztatom meg igaz szerelmétül. De kétség nélkül elhittem, néki küldtetett ajándékmat, itt nem létében is, kedvemért, jó emlékezetemért még viseli. Ha vitéségemmel, avagy penig költségemet fogyasztó fáradságommal ittmaradását véghezvihetném, bizonyára minden fiú, még az verébfű is elhiggye, hogy kész volnék az halálra, csak meg ne ölnének. Elmégyek, mert látom keserűségemnek haszontalan voltát. Nem tartok én ítéletem szerint igazb istent Bacchusnál, azért kegyelmes voltaért Gastrodes szolgálom híven áldozok néki.

SCENA IV.

Constantinus, Venus és Cupido

CONSTANTINUS Óh, te Venus, hon vagyon ajánlásod, fogadásod, hozzám mutatott színbéli, már ha, jóakarated. Ímé, mely hirtelenül elvész, nincs, füstbe ment. Nem illenek ily sok országok királyné asszonyának egyszer tött ígétit megmásolni és meghamisítani beszédét. Óh, te állhatatlan nemzetség, mely egy órában tött fogadásárul másokban csak reá sem emlékezik. De csak azt bánom, és ezen fáj szívem, hogy ily vakmerőképpen szerelemnek adván magamat, bémerültem vala; ímé, mely nehezen, sok nyughatatlan fáradságomval, szünetlen forgolódásomval jutottam vala Victoriának szerelméhez, és ímé, mostanában ha istenek nem könyörülnek, csak nyögve kellett nyomorúságomat szenvednem. Béhítt vala Antigonus tanácsában, kéntelenségbül elvégezett szándékját javallanom kellett, és hogy Marcellus hercegnek adja leányát, tanácslám. Az asszony is váltig forgolódik Victoria körül, és valameddig akarátjára nem áll, mindaddig ösztönözi és kínszeríti. Nincs, látom, semmi módja rövid ideig tartó keserves életemnek; azért jobbnak alítom halálomat, hogysemmint ezen keserűségemet szememmel látnám. Tisztességes halál és ez világból kimúlás, az elmúlt életnek ékessége. Mert jobb és hasznosb, sőt dicséretesb embernek az halál, nyomorúságos, véghetetlen keserűséggel egylett e világi életnél. Nincs, azt mondom, igaz szerelmű asszony e világon, mert ha én Victoriának volnék, egyáltaljában ellene mondanék az házasságnak. Elhittem, e minapi ajánlása eszébe sem jut ilyenkor. Óh, te gonosz, állhatatlan, hitegető és csalárd Cupido, boldog ember az, mely édes ízű kínlódásodtól nem gyötörtetik, és birtokod alatt nincsen, hanem szabadságosan, keserűség nélkül, gyönyörűségesen éli világát.

VENUS Constantine, Constantine; micsoda bosszúságnak vezérlésébül és mód nélkül való haragodnak nógatásábül az te kegyelmes, és büntelen parancsolóidnak meggyalázására ragadtatol? Mit nézsz reám? Én vagyok Venus, cypriabéli királyné asszony, Cupido világtalan és győzhetetlen, nagyhatalmú kisfiamval egyetemben. Avagy ki csalatkozott volna meg én ígétimben? Gondolkodjál, és mondd meg. S vallyon Parisnak Ida, phrygiabéliek hegyén, szépségemért igaz ítéletet méltán nekem illendő aranyalmaért, Menelaus feleségét, szép Görög Ilonát nemdenem adtam-é kezéhez? Miért tulajdonítod az állhatatlanságot az asszony nemzetséghez? Szólj, és mondd okát!

CONSTANTINUS Megbocsáss, óh, te Venus; mert elhidd, mindennemű búsulásomnak és káromló, ellened vétő beszédimnek oka egyedül az te híved, régi szerelmem, Victoria, mert félek rajta, hogy rövidnap csakugyan mód nélkül lészen elválásunk.

CUPIDO Ne félj, mert az anyám kegyelmes akaratja és szorgalmatos gondviselése által, noha csudaképpen, örök házastársul adatik tenéked Victoria. De mindezeknek felette azt kívánom, asszony állhatatlanságának add okát!

CONSTANTINUS Biztatásod által az szólásra bátorságom lévén, parancsolatodnak engedni kész vagyok, noha erős hatalmú, győzhetetlen kegyes istenimvel disputálnom és discourálnom elégtelennek és vékony elméjűnek tartom magamat. De mindazáltal egy vagy két példát előhozok. Deianira minémű halhatatlan kegyetlenséggel volt légyen szegény Herculeshez, jól tudod. Mely igaz szerelemnek színe alatt, méreggel kent inget néki küldvén, szörnyen és irgalmatlanul, magára vévén, megégettetett.

CUPIDO Igaz, de viszont ezen Deianira cselekedetinek bizonyos okát, ha jól meggondoljuk, netalántán nem szintén kárhoztathatjuk. Miérthogy Hercules is meg nem elégedvén eggyel, Deianira feleségét megutálván, Iolét vette, és ez előbbit megutálta. Tudod, azki mit eszik, iszik is reá.

CONSTANTINUS Medea, Aietes király leánya is, ugyanezeknek példáját irgalmatlanságból követvén égette meg az vitéz Jasont. Ez-é az igaz szeretet, ez-é asszonyoknak szeretőjkekhez állhatatos jóakarójok?

VENUS Hadd szóljak én is, mert magad fejére hozád ezen példát. Az férfi hitinek tökéletes volta ugyanis az Jasonéhoz hasonló-é? Nemde Medea segítségével által juta-é Colchos szigetében iszonyú sárkánytúl őriztetetett aranygyapjúhoz? Mely jóakarótért Jason, már ha háladoul, szerelmes atyját, szép országát, drága teméntelen sok kincset Medeával elhagyatván, magával elhozá; itt kinn penig elhagyja, és helyette Creusa asszonyt választá. Ez ám, ha férfiak jól meggondolnátok, az háladatlanság. Jó tett helyében, azmint szokták mondani, soha jót ne várj. Tudod penig, háladatlan embernél nincs utálatosb ez világon.

CONSTANTINUS Megengedem. De miért tehát, az kegyes Diana hogy istenasszonyhoz nem illendő kegyetlenségét, kegyelem és irgalmasság helyett, mutatá szegény Acteonhoz. S vallyon ily véletlen pusztá látásért méltatlanul szarvassá hogy tüntesse, ennek felette maga tulajdon ebeivel, iszonykodtatóképpen hogy elszaggattassa, megérdemlette-é? Nemde istenasszonytúl igaz ítélet-é ez, te magadra hadtam.

VENUS Constantine, isteneknek teremtettt állatja lévén az ember, mennyei dologba ne ártsa magát. Igaz az isteneknek cselekedetek.

CONSTANTINUS Hiszem, átkozott asszony a Circes, mely Ulissesnek társait disznókká változtatta csak azért, hogy jobb alkalmatossága lehessen az megtartóztatásban. És így jótét helyében Circétül származott fia által szegény Ulisses Itaka szigetében megöleték.

VENUS Úgy kell, miért nem ment ő, miként a több fejedelmek is, házához; lám, szép, tökéletes szerelmű felesége volt Penelope, mely hús egész esztendeig sok főrenden való fejedelem kérőit hátrahagyván, urának hazajövetelét csendesen megvárta. De adhatdza okát, Constantine, ha oly bölcs vagy, miért hagyá el Phillist Demophoon; ez is a jámbor megszegvén hitit, Athénásba ment. Theseus Ariadnét megcsalá. Euryalus Lucretia szerelmében mint vala, és végtére is mint hagyá? Eztet ti csak katonadolognak lenni ítéletek.

CONSTANTINUS No, nem csalom én meg Victoriát.

VENUS Nincs arrúl most szó. Elég példa vagyok, kik egymást holtig állhatatosképpen szerették, és egymásért halált is szenvedtek. Ugymint Pyramus Thisbeért, Gismunda Gisquardusért. Szólj ellenem; meggyőzőelek, hiszem.

CONSTANTINUS Igen, meggyőztél, tudom sebeimnek fájdalmát, érzem is, és hogy teljességesen raboddá hogy tettél, nem tagadom. De ezen fogságból szabadulásomat remélhetem? Kérlek!

VENUS Légy jó reményekben, most többet nem szólok; tiéd Victoria és nem másé. Mi okkal légyen meg, ezúttal megmondani szükségesnek lenni nem ítélem. Azért az felette és haszontalan szomorúságnak hagyj békét. Victoria tanácsával élj, módot mutat mindenben. Én elmégyek. Jere, fiam.

CUPIDO Szükséged korán segítségül híván megsegítlek.

CONSTANTINUS Óh, te áldott nap és óra, melyben idejüttem; áldott minuta, melyben Venus és Cupidót láttam. De mi suhogást hallok? Óh, istenek, bezzeg szerencsés e máj nap, azmint látom, énnékem, hogy ímé, Victoriával is kedvem szerint beszélhetek. Meghallom, mit mond az dologhoz; egyelsőben azért Cupido ajánlását nem jelentem meg néki.

SCENA V.

Victoria, Constantinus

VICTORIA Csak hiában minden kérétek, könyörgétek, ajánlástok és ideig tartó fenyegetétek is, mert ugyan semmiképpen meg nem cselekeszem, inkább e máj napon kész volnék szörnyű halált szenvednem, hogysemmint erővel adván, akaratom és ugyan természetem ellenzővel lakjam. Azt hallottam én egykor írásból: minden authorok, valakik az házasságról írtnak, valóságosan soha véghez nem vihették, és mindennemű nehézségeket az ő könyveikben, derékképpen bé sem írhatták, azmennyi nyomorúságot meggyűlölt urának miatta, csak egy órában is, az szegény asszonymnak kelletik túrni és szenvedni. Hogysemmint azért effélének kedvem ellen adattatnám férjnek, inkább kétfelé válván az föld elnyeljen és elsillyedjek, avagy pedig Jupiter mennyütő, mindeneket elrontó, sebes kövével pokolnak alsó fenekére vessen.

CONSTANTINUS Nem túrhetem, hanem majd megszólítom: Victoria!

VICTORIA Mondd meg anyámnak, én bizony nem mégyek, csak hiában hívat.

CONSTANTINUS Nem ösmérsz-é, szívem, immár?

VICTORIA Megbocsáss, lelkem, szódrúl meg nem ösmérhetlek vala, szívemnek búsulása miá egyelsőben. Csak most jüttem ki előlök, kérnek, mindent ígérek, intnek, fenyegetnek is, de mindezekkel csak egy mákszemnyit sem gondolok. Elunván azért untató beszédét anyámnak, úgy jüttem ki, mert jobbnak és hasznosbnak alítom kevés ideig álló keserúséget holtom napig tartó, véghetetlen, óránként életem fogyasztó nyomorúságnál.

CONSTANTINUS Csak hiába rugódozol szüléid akaratjok ellen, meg kell lenni, ott valék én is a tanácsban, és közakarattól azt végezénk, hogy nékie adjanak. Tudom, Marcellus, úgy mint gazdagsággal bővölkedő herceg, tégedet nagy pompával, vígan és nagy örömmel s

örvendetes szívvel, sokszámú és ugyan megböcsülhetetlen szépséggel felékesített, fínyes és gazdagság miá tündeklő palotájában viszen, ottan lészen az vígság és táncolás, az te gyönyörködtető lakodalmodon hallattatik trombitáknak hangassága, ékes szavú muzsikásoknak számtalan serege. A te menyegződön lészen sok ifjaknak és szüzeknek nyájasságos táncolások, örvendezvén atyád és anyád ily jó szerencseden. De mindazáltal elhidd, engemet mindezek sem idegenítnek el tuled; hanem örömost miattad kész vagyok igaz szerelemnek rózsakoszorújával felékesítettvén és nyomorúsággal teljes világi életet elhadnom és édesdeden tüle megválnom. Így is Pluto országában lévén, az én tökéletes szerelmemért Pyramus és Thysbe mellett is nem alábbvaló hely adatik. De viszont, hogyha külön szándékban, hogysemmint az te szüléid, nem vagy, elkárhozol ez okból, hogy az maga jó kedvéből birtokod alá adatott személyt megutálod, melyet édesdeden való nyájas beszédünkkel és vigasztaló integetésimvel megbizonyítottam. Hová lészen az mi gyönyörúséges életünk? Mind eltűnik, elmúlik, hanem csak egyedül tiszta szívbeli fohászkozásunk, csudálatos és félelmes gondolatink, szomorkodtató könnyhullatásink, nehéz, rettegető álmok (melyek valóban az igaz szerelemnek lángozó nyilai) ezek örökké vagy itt, vagy ott megmaradnak.

VICTORIA Hallgass, édes szívem, Constantiném, mert ha ezen lelkem kesergető beszédidtül meg nem szűnsz, megölsz engemet. Szörözz azért, kérék, s mind magadnak, nékem is nyugodalmat. Te vagy ura, parancsolója mind szívemnek, elmémnek, lelkemnek, te vagy egyedül minden szépsége, ékessége és színe igaz szerelmemnek; te vagy minden e világban lakozó férfiak felett gyönyörködtető személyem és meghomályosodott setét szememnek fényessége, reménységemnek bételjesítője és bizonyos vigasztalója, életemnek megtartója, meghervadt szívemnek nyitója és elevenítője. Kérék azért, az tehozzád való állhatatos igaz jóakaratomért, hogy ne hagyj el magadtól, hanem együtt légyen s mind életünk, halálunk.

CONSTANTINUS Hiszed-é azért, és ímé, ugyan az istenekre esküszöm, híván őket bizonyságul, hogy soha éltemig szerelmedtül nem akarok elfelejtkezmem és magamtól elhadnom. Immár csak igaz szerelmünknek folyásárul módot kellene keresnünk: mert s vallyon lehet-é jóakaratumnak valami láttatja és fáradságomnak jutalma, hogyha Marcellus feleségül vészen. Nem tagadom, édes szívem, ímé, nemrégén jelenék meg Cupido és Venus énnékem, sok panaszimat, könnyörgő szidalmimat kegyesen meghallgatván, általán fogva tégedet örök házastársul nékem ígértek; de szerencséknek csudálatosságát eltitkolták, hanem hogy tuled értekezmem, tanácslották.

VICTORIA Hasznosb tanácsot, jobb módot nem adhatok az elmenésnél, mert az én szülémnek én ilyen feleletet ádok, nem tudom, ha javallod-é? Mivelhogy Marcellus személye szerint itt nincsen, szükség mutatja, hogy lássam. Azért két hét múltván jűjjen ide, és ha tetszeni fog (mely sohasem lészen), hozzámégyek. Ez napok alatt készülgetvén és egy éjjel az elmenetelben jó alkalmatosságunk adatván, csak egy idegen lélek eszében sem vévén, induljunk meg.

CONSTANTINUS Javallanám mindenképpen okos és bölcs tanácsodat. De bizonyos módját nem szintén tudhatom. Minden dolognak, szívem, az utólját igen jól meg kell rostálnunk.

VICTORIA Holnapután, tudod, az követek innend elmennek; én azonban ravaszságot gondolván, álnok betegséget gondolok, házamból már ha szörnyű fájdalmok miá ki sem mégyek, sőt Leonora és Iphis kívül senki hozzám se járjon, megparancsolom. Tudom, szerelmes, szép, drága kincsem, Constantine, atyám Pelydes nevű hajósmestere hogy vagyon ösméretedben, mely, tudom, véle cselekedett sok jótétéményimért egy hajót készit érettünk.

Őnéki pedig felette jó módja vagyon mindenben, szép titkon elvihet kedvünk szerint való helyre bennünket. Azért lássad és ezketig tartó ajánlásod szerint, ha igazán szeretsz, és holtomig együtt akarsz velem tűnni, tehát készülj el, és jó alkalmatosságunk adattatván istenektől, meginduljunk. Mikor érik az gabona, szükség az aratás; megérvén az szőlő, kellek az szűrés; minden dologban káros a késedelem.

CONSTANTINUS Óh, életemnek élete, reménységemnek biztatója. Ha édes hazádot, szerető szüléidet érettem elhadni akarod, s vallyon parancsolatodnak lennék-é én ellenzője? Oltalmazzanak istenek ellened vétó gondolatoktól is. De szükség elkezdett dologhoz jó módjával fogunk. Mert ha szerencsésen és kívánságunk szerint fordítják istenek tanácsunkat, tehát mind holtig nagy örömben, minden félelem és rettegés nélkül szerelmesen élhetnénk. Ha pedig különben lenne, tehát minékünk örökké elmúlhatatlan búsulás és véghetetlen keserűség következék.

VICTORIA Kegyes, irgalmas és szerelmes vezérlő és kínszerítő isteninket mindeneknek felette szükség segítségül hínunk, és így, tudom, megszárván nyomorúságunkat, megtekintvén hű voltunkat, jóakarattal lesznek. Azért lássad, tereád bíztam magamat, Pelydest is csak igen titkon magamhoz hívatván, minden dolgot rend szerint eleiben ádok, annak utána tehozzád küldöm. Ily messze úthoz való szükségeket jó idején fogyatkozás nélkül elkészítsetek! Légy egészségben, lelkem, én bémégyek, és megjelentem anyámnak minden akaratomat.

CONSTANTINUS Él sokáig, édes szívem! Óh, Jupiter, hiszem, gyors elméjű. Ímé, mely hamar és véletlenül az elmenetelben tuda módot ejteni és így engemet is ravaszágra tanítani. S vallyon szerencsés ember lehetne-é ez világon nálamnál, ha Victoriát innen elvihetném?

SCENA VI.

Antenor, Silenus

ANTENOR Mint tetszik azért tenéked Victoria?

SILENUS Felette jól. Gondolhatd, mely igen és mely szépen illenének urunkkal együvé. Tudom, hogy nagy szíve-szakadva vár haza bennünket. Megértvén Antigonus választját, tudom, eleget fog vigadni.

ANTENOR Vajh, mely bizonytalan izenet ez, és kétségestető válasz ez, ha jól meggondolnád.

SILENUS Miért?

ANTENOR Azt írja választul: két hét múltván személye szerint idejűvén, ha leányomnak tetszeni fog, hozzámégyen.

SILENUS Mi kell ennél több?

ANTENOR Sokkal inkább javallom a bizonyost a bizonytalannál. Ebben még exceptio is tanáltatik.

SILENUS Nem is alítom esztelenségnek. Mert ha jól meggondoljuk, követségünkhöz illendő elégségen válasz ez. Mert tudod, láthatatlan eladó marhának az árán nehéz megalkudni. De kétség nélkül elhittem, urunkat látván, mindjárt hogy megkedveli.

ANTENOR Szép, jó módjával termett, fő nemzetbéli cifra ifjú legényeket láttam én itten Antigonus udvarában.

SILENUS Miről mondod?

ANTENOR Vak az, amely rosta által nem lát.

SILENUS Mi okból?

ANTENOR Ott benn megmondom. De menjünk bé, és készüljessünk urunkhoz.

SILENUS Örömet érteném homályos beszédidnek értelmét.

ANTENOR Meghallod még.

SCENA VII.

Constantinus, Achates

CONSTANTINUS Szerelmes társom, Achate, tudod, mindenkoron barátod voltam, és elhidd, ezután is életemnek utolsó óráig is igaz atyádfia lenni akarok. És bizonyára felette nehezen esik tőled elválásom. De Cupidónak akarátja kényszerít, Victoria szerelme vezérel, és mindenekre nógat. Azért, ímé, elmenetelünkre rendeltetett bizonyos órája elérkezett. Ha lehet, édes társ, tehetséged szerint vakmerőségemet mentsed urunknál, látja Isten, nem felfualkodásból, hanem igaz szeretetnek izgatásából vitettetem ezenre. Tudom, mihelint jelen nem létünket megérti, azontúl utánunk küldvén népét, kerestetni fog. Ha megkaphatna, kétség nélkül életemmel kellene szeretetnek dühös voltát megfizetnem.

ACHATES Igaz barátságunknak kételkedhetetlen voltát előszámlálnom szükségesnek lenni nem ítélem. Elhidd azért, reám bizattatott dologban híven, mint igaz atyafiúhoz illik, eljárók.

CONSTANTINUS Nem volt, nincsen is, ne is adják istenek, hogy soha lehessen, nem is vagyok barátságodban kétséges. Én azért, amiként ott benn is megmondám, szerelmes mátkámmal együtt Icarus szigetében menni akarnék, ottan istenek kegyelmességeket és Antigonusnak jövőendő engesztelhető gratiáját csendesesen várom. De azon lések, üdő jártatván, reánk jövőendő neheztelésének valamennyire engesztelését gondolván, hogy meglátogassalak.

ACHATES Tudom, elmenétek után hogy magához hívat, kétség nélkül egyik oka lévén dolgoknak, remélvén, kérdezkedni fog. De hiszem, megérem egy Önem tudomvaló. Mindazáltal alattomban Leonorámtól mindeneknek végire mégyek. Rövidnap el is várlak egízségben.

CONSTANTINUS Engedjék meg istenek, legyetek tik is Leonorával igaz szerelemben, ne mentsen Cupido tőle. De ahon jú Pelydes sietve.

SCENA VIII.

Pelydes, Constantinus, Achates

PELYDES Tudván hagyott óráját, csudálkozom késedelmén, hogy el nem tud júni, maga ha jól eszében venné magát, bizony elég nagy fában vágta fejszójét, mégis ott múlatoz. S vallyon hon vagyon?

CONSTANTINUS Itt vagyok, jó atyámfia, Pelyde. Ott-é Victoria?

PELYDES Régútától fogvást csak reád váraozik.

CONSTANTINUS Az hajó minden szükségével készen vagyon-é?

PELYDES Mindenképpen.

CONSTANTINUS Lássad, mert immár istenek után mi csak reád hadtuk magunkat.

PELYDES Kétséges ne légy bár mesterségemben. Elhidd, tehetségem szerint igazán is szolgállok.

CONSTANTINUS Szerető társom, Achate, kicsiny értékem, szegény rendem és bujdosó állapotom szerint ajánlom sok szolgálatomat. Énnékem, kérlek, megbocsáss.

ACHATES Ne búcsúzzál, édes társ, mert az hajóig elkísérlek, minthogy Victoriától is búcsút akarnék vennem.

CONSTANTINUS Ne terheld evvel magadat, és ne fáraszd testedet. Maradj el, kérlek.

ACHATES Csudálkozhatom beszédiden. Elkísérlek a tengerig immár.

CONSTANTINUS Menj elöl, jó atyámfia, Pelyde, és légy készen, ím, mi is nyomodban lészünk.

PELYDES Bátor, csak rák módon ne másszatok!

CONSTANTINUS Hogysemmint tovább mennénk, szükség hogy az isteneket utunkbéli segítségért esedezván alázatosan térden állva könyörögvén, töredelmes szívből imádkozzam. Óh, mennyben lakozó, minden istenekkel bíró, kegyes Jupiter atyánk, engedj, kérlek, békességes, nyugodalmas utat szegény híveidnek. Mert nemcsak a csupa álomnak izgatásából, hanem inkább az te rajtunk hatalmaskodó Cupido kisfiad kínszerítő vezérléséből indítottunk az elmenésre. Te is, széles tengernek ura, jó istenünk, Neptune, távoztasd ellenkező szeleket szegény szolgálóidtól, engedj oly eget, mely kívánságunk szerint Icarus szigetében vigyen. És amiként hogy Jupiter és Cupido kegyelemvel voltak, mind ezképig is hozzánk, te se mutass idegenséget, meg se vond jóakarodat. Menjünk el az tengernek partjáiig, beszélgessünk dolgainkról, ki tudja, ha láthatjuk-é valaha ennekutána egymást.

ACHATES Nem illik isteneknek jóvoltokban kétségeseknek lennünk.

ACTUS IV. SCENA I.

Hecuba

HECUBA Óh, mindenkkel bíró, hatalmas Jupiter isten, avagy s minden gondviselésed alatt lévő embereknek nemei közül én tanáltattam-é előtted legvétkesbnek? Minden büntetésre rendelt ostoridnak rajtam akarod-é megpróbálni erejét? Avagy azokat talám ugyan elfogyatni is rajtam végezted? Könyörgök tenéked, minden isteneknek felőtte tisztelt jó istenemnek alázatosan, füleidet könyörgésemnek meghallgatásáért el ne fordítsad, hogy irgalmatlannak tulajdonságod ellen ne mondathassál, és engem, szegény szolgálóleányodat, megkönyörülő kegyes szemeiddel tekinteni ne is idegenedjél, és az embereket pedig ily felőlem való vélekedésekből, hogy mostani búsulásodnak indulatjában, amint kezdted, úgy bizonyosan elveszteni is akarsz, végy ki, kérlek, mert én immár is tisztán elnyomorítottam, minden keserűség megkönyörült, sokféle fájdalomok sanyargatnak, és számtalan kínok általhatottak engemet; mert az én eddig tündéklő világosságom, aki erőtlenségemnek segítője, vénségemnek gyámola, házammak, vélekedő reménségem szerint, tisztasága és ékessége lehetett volna, meghomályosodott. Elapadt az engem gyönyörködtető s házamnál tartott forráskutammak is vize, melynek tisztaságának tekinteni minden szomorúságimat elfelejtetik vala, bánatimat örömmel, siralmimat vigasságra fordítják vala. Most immár minden rútságokkal megölelyült vizeknek zavaros folyását, kölletlenül, noha akaratom ellen is, kell szemlélnem, kinek nemhogy csak tekintetiből vehetnék örömet és vigasságot, de ugyan megkönyörülése is a méreggel egyező ízű énnékem; mert Victoriát, az én egyetlen szerelmes leányomat elvesztettem, kiből teátalad és teutánad, óh, Jupiter isten, egyedül vala utolsó bizodalomom és reménségem, úgy bizván magam életit is reá, mint az kormányos igazgatására szokott bizattatni a megböcsülhetetlen sok gazdagságokkal megterhelhetett, feneketlen mélységű vizen járó hajó, melyet bátorságos helyéből nem féltvén az szeleknek búsulási miatt induló haboknak sillyesztő veszedelmétől, kimozdítván, és szintén a magával veszedelmet hordozó s mindenkor rettentő haboknak közepette, romlás miatt kormánytalan lévén, megszabadulásra, hanemha az istenek ugyan tartanak gondviselő oltalmokban, felőle reménység nem lehet. Ekképpen én is békességes és tetszésem szerint való boldog állapotomat megváltoztatatlannak hívén, amikor félelem nélkül bátorságosan élek vala, szabad akaratomon, minden gyönyörűségemnek teljessége előttem járván, hirtelen ily meggondolatlan egyedül hagyattam vigasztaló nélkül, az keserűségnek elmerítő habjai között, melyből segítséged nélkül, óh, Jupiter isten, szabadulásom reméntelen, sőt ha ennél is nagyobb nevedése léend epével elegyes bánatimnak, megemésztetem miatta, ha mellém Mercurius, bátorító követed, nem érkezik hamarsággal. Ah, mely bátor valék e nagy világnak megvilágosítására feltámadt fényes napnak sűrű ködök miatt meghomályosított állapotjában is. Ah, mely bizakodó valék minden szerencsétlenségimben megszabadulásom felől; és ímé, mind bátorságom s mind bizodalomom, mely hirtelen és szertelen, mintha soha nem is voltak volna, megváltoztanak. Hol vagy azért már, óh, te éjjeli, hatalmas tündéklő, fényes csillag, ki az rettentő és megszorító bátorságtalan setét étszakának óráin mindenkor énnékem vezérül élöttem járom voltál, téged követvén én is, ütközetlen és megbántás nélkül, gyönyörűséges lakóhelyemnek térülését utánad el találtam járnai; téged sok napoktól fogvást való nem látásomból az hatalmas Jupiter istennek ellenem fellobbant, megemésztő haragja, életemnek hogy szintén elfogytáig tartson, majd hihető. Mert szemeimnek világa látástól meghomályosodott, elmém gondolkodásimnak izgatásában megtompult. Mindenkor örvendező és bánatot nem is tudó szívem az szomorúságnak mélységes örvényéből vigasságra csak mozduló szabadságot sem vehet, sőt minden érzékenységimben úgy megerőtlenítettem, ha tovább tündéklő fényességednek látását elröjtve tartod tülem, mint az gyökerében megerőtlenedett cyprusfa, ki állatjában, noha vastagnak láttatnék, de kicsiny szélnek erejétől igyenes állásából gyökerestül kiszégetik. Így, váratlan veszedelmemet mint halálom kívánójának, véremnek szomjúhozójának, tenéked tulajdoníthatom. Búsult voltomban azért

ugyan akaratom ellen hogy ily idegen névvel túlem ne neveztesse, elébbi szokásod szerint ne késsél, igen kérlek, megmutatván magadat, légy vezérem, igazgatóm és megvigasztalóm, azoknak, akik eddig való nyomorúságimon örültenek, gyalázatjokra és megkisebbitésekre. Óh, te szép és rút ábrázatokban szempтеленül és kegyetlenül nyughatatlankodó, átkozott Cupido, s mi ugyan teáltalad jutottam én e megemésztő szerencsétlenségekben. De s mit kerülgetem siralmas beszélgetésemmel ama háládatlan Constantinus lator szolgánkat, akirül ugyan gondolkodom is, ki igaz voltában, amint mutatja vala magát, hamisnak; jámbor voltában árulónak; szelidségében kegyetlennek, kegyességében rettenetesnek és irgalmatlannak találtaték. Bizony csak nevezettel és nem valósággal kívánt Constantinusnak hívattatni, mert szerelmes leányomat, a szép Victoriát nemkülönben, mint testembül szívemet gyökerestül halálomra kiszakasztván hitetöül, úgy elválasztá túlem ideje előtt, mely elfelejthetetlen és halálthozó keserúséget szerze. Ah, hitetö áruló, s mely bárányi szelidséget mutatsz vala, jóakaratumkból részvételed előtt, maga párduci kegyetlenséggel megsértö hegyes körmeid között, mintha az én egyetleneq szerelmes leányomat elragadád. Vajh, te, óh, én megalélt testembül és véreimbül nemzetött, mellyemrül tartatott, házamban neveltetett és életemben feltartatott házi ellenségem, vajh te szabadságnak már ha asszonya, de maga szolgálója, söt rabja; vajh te gyöngébb életnek kívánója és sanyarúbbnak találója, te csendesb rendnek keresöje, nyughatatlanbnak és terhesbnek meglelője, inkább penig meg is ünőja. Hol vagy most, én édes, egyetleneq szerelmes leányom? S micsoda idegen földnek szegeleti e mostani bujdosásodban fogadott bé zsellyérül tégedet, mostohád lévén? Óh, ha valami bizonyos hírt hallhatnék holléted felöl, szokatlan bujdosásra érted adni magamat nem szánnám, mert reád neheztelö indulatomat jódat kívánó anyai akaratom tagadhatatlanul felölhaladja. Talám penig a Jupiter isten hatalmasságát ugyan az én búsulásomnak, törödésemmek, meggondolhatatlan és váratlan megszabadítása által is akarja bizonyosban és nyilvánban valóvá tenni, nem lévén, nem is tanálván kívüle, ezekbül szabadságomra más eszközt, bizony mégis hozzá térek, ha szintén haragszik is, és alázasosan, ím, ezt mondom: Óh, te könyörölö Jupiter isten, hallgasd meg, kérlek, az én könyörgésemet, és nyisd meg füleidet az én keserves panaszimnak meghallgatására, lássad és szánd meg az én számtalan és szünetlen keserúségimmet, melyet az én leányom és a te kisfiad, Cupido miatt szenvedek, légy meghallgatója megepedt szolgálóleányod könyörgésének, lám, hatalmad kívül és természeteddél is ellenkezö dolgot nem kívánok túled, add meg azt még holtom előtt érnem, hogy hallhassak oly kívánatos hírt, mely leányomat egízségben, ha magával nem is, de utána hozza meg, késedelem nélkül.

SCENA II.

Achates, Leonora

ACHATES Mégis siránkozik asszonyunk!

LEONORA Csaknem bolondul megvigasztalhatatlan keserúsége miá. Átkozza Constantinus idejüvetelének napját, átkozott légyen – úgymond – az óra, melyben Victoriát látván, megkedvelé; átkozottabb minuta, melyben leányom ötet megszerette. Marcellus követit is átkozza, mivelhogy mindezek lönek elmenéseknek bizonyos okai.

ACHATES Mireánk nem neheztel-é?

LEONORA Kire nem haragudnék; nincs, elhidd, szívem, oly ember, nincs oly állat, nincs oly személy, mely neheztelésétül idegen lehetne, söt, még maga fejére is átkozódik, hogy Victoriát szülvén meg nem ölte volna.

ACHATES Néked nem szól-é valamit?

LEONORA Hogy nem, igen is, és ugyan felettébb is. Jobb részét az ő dolgoknak reám veti, minthogy álnok betegségének őrzője és ravaszságának oltalmazója voltam, de reménlem rövidnap csendességét megháborodott elméjének.

ACHATES Nincs oly súlyos, bár ugyan keserves dolog is e világon, melyet az időnek hosszú volta napról napra meg ne enyhítsen és végtére is feledékenységben ne hozna.

LEONORA Bújában asszonyunk nagyobb őrizetben kezd tartani bennünket.

ACHATES Bolondság embernek lova veszedelme után üres istállóját bézárlani.

LEONORA S vallyon szegínyek hon vadnak mostanában, és az rendeltetett helyekre eljutottanak-é? Valamikor eszembe jut édes öcsémnek keserves beszéde, nehéz elválása, siralmas búcsúzása, lehetetlen tovább könyvezés nélkül eltűrhessem.

ACHATES Mit adjak, fakadj el sírva. Régen hallottam, hogy az asszonyok szemeiket álnok sírásra hozzászoktatták; és ugyan tanították volna, elannyira, hogy csak igen könnyön, akaratjuk szerint, megcsalhatják urokat.

LEONORA Nem ravaszság, avagy penig természetünknek állhatatlansága hozta ezen gyöngeséget minékünk. Dicsekedjete, férfiak, szíveteknek keménységével. Atyátok és anyátok halálát előttetek lenni látnátok is, mégsem vélem, hogy sirathatnátok.

ACHATES Nincsen azért, lelkem, acélhoz hasonlítható, kemény szívem. De en a tanács: arra való képest meg ne halj, hogy én sirassalak, avagy penig meggyászoljalak.

LEONORA Elhittem, csak egyszer sem fohászkodnál érettem.

ACHATES Ne adják istenek érnem, halván téged előttem hogy láthassalak, inkább vigyenek ki ez nyomorúsággal teljes, keserűséggel megterheltetett álnok világból.

LEONORA Ne halj, édes szívem, hanem isteneket kérjük, engedjék sokáig szerelmesen egymással éltünket.

ACHATES Cupidónak jóvoltában kétségesek ne légyünk. Az istenek mindennemű dolgainkban módot szoktak rendelni. Constantinusnak Victoria elvitelében, Parisnak Ilona ellopásában, Jasonnak Medea elhíttetésében avagy elragadozásában jó alkalmas módot jelente. Várjunk időtül és szerencsének forgásátül. Ki tudja, talám az herceg is meggondolván magát, jóakarattal léend hozzánk. Az hirtelenkedés és gondolatlan dolog nem jó, viszont hiában és ugyan lehetetlen, sőt ízetlen az zöld és éretlen gyümölcsöt ideje előtt leszödni és leszagatni, avagy zöld korában az búzát aratni.

LEONORA Légyen úgy, amiként isteneknek rólunk elvégezett tanácsok vagyon. De elmégyek, szerelmes Achatém.

ACHATES Lássad, édes szívem, akaratod felett nem tartóztathatlak.

SCENA III.

Antigonus, Hecuba

ANTIGONUS Ímé, az istenek kívánságunk szerint, mindennemű testi jókkal meglátogattak vala bennünket. De keserőséggel és csupa méreggel szörnyű, talám ugyan végít soha nem is remélhető bánattal megegyelíték gyönyörűséges életünket. Mert elvivék vigasságunkat, mi bizonyos remétségünket, elragadott meghomályosodott szemeinknek megcsalhatóan világosságát, eltulajdoníták vélekedésünk ellen vénségünknek édes biztatóját, egyetlenegy szerelmes leányunkat.

HECUBA Az istenek bezzeg voltaképpen igen megverének, mert igaz gyámolomat tülem elvivék, és így keserőséget édesség helyében, bánatot pedig öröm helyében érdemem felett ádának.

ANTIGONUS Halgass és szűnjél meg immár egyszer ez ily sok véghetetlen panaszidtól. Isteneknek így volt rólok elvégezett akaratok, mely ellen mi soha nem állhatunk. Engedelmes szívvel kellett állhatatlan szerencsének mostani folyását túrnunk. Vajha tudnám, micsoda országban volnának, késelem nélkül hazahívatván őket, országunk böcsületes régi szokása szerint Constantinusnak adnám leányomat.

HECUBA Olyan latornak, istentelen tolvajlónak, emberségtelen lopónak, prédáló nemzetségnek, ily hamis szolgálónak adnám szerelmes leányomat? Inkább akarom, hogy Jupiter mennyűtő kövével irgalmatlanul elrontsa, avagy állóhelyében is elsillyedjen, hogysémmint ily tökéletlen, ellenem járó, akaratomval tusakodó, hitetlen áruló háljon én magzatommal.

ANTIGONUS Hiában és mód nélkül valókat beszélés; hogyha még ittlétekben egymás szerelmekről bizonyos lehettem volna, elhidd: minden tartóztatás nélkül néki adtam volna, hogysémmint holtomig ily felettébb való keserőséggel élvén, miattok szenvedett gyötrölmet kellett volna túrnóm. S vallyon gyalázatunkra, avagy hírünk-nevünk kisebbségére lett vólna-é? Böcsületes nemzete nyilván vagyton tenálad is, noha gazdagsággal (mely elmúlándó és csak tétovázó szerencse akaratójához alkalmaztató, rövid ideig állandó) hozzám nem volt hasonló is. Hallottad, de én sokszor láttam vitézségét. Jámborsága, jó magatartása felől s vallyon gonoszat mondhat-é valaki? Okossága, bölcsessége mind hadakozásban s mind pedig tanácsadásban oly, hogy ifjúságához képest soha hasonló nem láttam.

HECUBA Igen dicséred és érdeme felett, majd ugyan égisz felmagasztalod, drága kincsünknek prédálóját. Jámbor és hűv, igaz szolgálónak nem illenék urának udvarát gyalázatban hozni. Ímé, ma vagy holnap csak véletlenül életünknek utolsó órája elérkezik, kimúlván e rossz világból, kire marad jószágunk, hová léssz néki gyűjtetett, sok fáradsággal szerzetetett szépségű és ugyan megböcsülhetetlen mindennemű ékességünk? Halálunk előtt, rövid életünknek bizonytalan napjáig, hogy leányunkon lenne nagy örömünk. És így vígan és csak készen e nyomorúsággal, ravaszúsággal, álnoksággal, keserőséggel, búval és bánattal teljes világból kimúlhattunk volna. Nem kellett volna gonosz embernek bennünket ily megvigasztalhatóan keserűségben ejteni.

ANTIGONUS Mi én sem javallom, de hogy elvitte, bizony nem is csudálom. Mert tudom, igaz, egymáshoz való, elválható szerelmekből vitettenek az elmenetelre. Volt esze és idején gondolt felőle, elejét akarván venni Marcellus szerencsésének. Jobbnak ítélvén, hogy ő csalna mást meg, hogysémmint megcsalattatnék.

HECUBA Meghiggye a rossz ember, soha el nem mégyen véle.

ANTIGONUS Kétség nélkül oly helyen vagyon, hogy ő sem fél haragodtúl.

HECUBA Lehetetlen, hírét hogy ne hallhassuk. Mert felette messzi nem is vitte leányunkat.

ANTIGONUS Nem kell farkasnak erdőt mutatni, megtanálja anélkül is. De csak hiában efelől minékünk beszélgetnünk, és amint mondják: gazda nélkül számot vetnünk. Jusson eszedben egy bölcsnek mondása, mely ekképpen szól: Fatum, úgymond, az az isteneknek elvégezett akaratjok, avagy pedig az szerencse, a házasság dolgában, avagy a szeretetben mind a nemzetet s mind pedig a gazdagságot megdúlja és felülhaladja. Csak kár, mert az istenek nem Marcellusnak, hanem Constantinusnak bírták leányunkat, holtunk után pedig minden kincsünket és országotunkat.

HECUBA Mivelhogy egyéb, látom, nem lehet benne, ámbár övé volna, csak láthatnám őket.

ANTIGONUS Ne légyen kétségünk isteneknek jóvoltában: ha elvitték, viszont meg is adják; és ímé, csak ezáltal, mintegy próba szerint az szünetlen áldozatra és imádásra izgatnak bennünket.

HECUBA Menjünk el tehát, és minden oltárokon égessünk, kérvén elveszett és elvitetett leányunknak adják egízségben megjüvetelit.

ANTIGONUS Mind Constantinussal együtt.

SCENA IV.

Constantinus, Victoria

CONSTANTINUS S vallyon, lelkem Victoriám, ezekéig nyomorgó lakásunk tenéked mint tetszik?

VICTORIA Mifelől kérded?

CONSTANTINUS Azért, hogy az pusztában való lakást és a koplalást te nem szoktad volna. Elhittem immár számtalanszor, vélem hogy eljüttél, megbántad.

VICTORIA Miért bántam volna meg? Avagy nemde nem tudtam-é én ezt? Még atyámnak házánál mind meggondoltam én ezeket. És hiszem, magad is hasonlóképpen tőröd az nyavalyát, társom vagy minden szerencsétlenségben. Micsoda tűrés ez? Avagy nagy koplalás-é ez? Teéretted és igaz szerelmedért mind semminek alítom!

CONSTANTINUS Ah, szerelmes lelkem, gyönyörűséges illatú, szép piros rózsám; vajh mely gyenge természetű vagy te. Hová lett testednek kívánságod szerint házadnál való gyöngye tartása? Elhagyád. Szép termetednek ékes öltözeti? Nincsenek. Környületed lévő sok leányzók? Ezek mind elmaradtanak. Szerelmes szüléid helyében árvaság, országod helyében rettentő pusztaság, gazdagságért szegénység, jó étkek helyében gyükerék, vigasság helyében bánat és keserűség, nyájasság helyében szomorúság, tisztaságért szennyedék következett. Ezeket mind csak, azmint reménlem, énérettem.

VICTORIA Miért szomorítasz és búsítasz ilyen igen, előszámlálván rajtunk levő nyomorúságinkat, holott atyám s anyám, gazdagságom, minden elhagyott kincsem helyében csak te vagy egyedül gyönyörködtetőm, szerelmes Constantiném. És a vadon erdő véled együtt atyámnak palotájánál gyönyörűsegs, s a lapos helyen álló sárízú vizek minden ezelőtt kóstolt italoknál édesbek, és a vadakat éltető gyökerek is, noha az emberi természettel majdha ellenkezők, az ítkeknél jobb ízük, kikkel otthon éltem; te vagy vigasságom, megelégszem én avval, hogy nyájasságosan véled beszélhetek. Ha mindezeknél feljebb nem böcsültelek és nem szerettelek volna, mostanság otthon kinnyen élhetnék, és testemet gyöngén tarthatnám. De az tehozzád való igaz szerelem meggyőzött, és mindezeket feljebb böcsültette vélem.

CONSTANTINUS Lássad Victoria, szerelmem, noha annakelőtte is soha nem volt kétségem hozzád, de most annál inkább beszédidből jóakarodat megesmérem. De az a kérdés, mit míveljünk, és meddig gondold, együtt hogy ebben az állapotban maradjunk, pusztában sanyarúsággal éljünk. Én tovább is eltúrhetem, de csak egyedül tégedet szánlak.

VICTORIA Én, imé, egyszer tutorommá tévén tégedet, valamit legjobbnak lenni ítélsz, engedni tanácsodnak kész vagyok, tevéled együtt élek s halok is. Ne nézd az én természet szerint való gyenge voltomat. Hallottad kétség nélkül Tristant, miképpen Isoldával laktak egy vadon erdőben, ők is csak gyökerekkel élvén egynéhány esztendeig nyájasságosan vigadozván éltenek. Miért tehát, hogy én is véled együtt ilyen kicsiny dolgot nem túrnék. De mégis, e dolog felől is örömet hallom tanácsodat.

CONSTANTINUS Nem akarom, hanem mondd meg te, mivelhogy tenéked legsúlyosb.

VICTORIA Vajh nem, te vagy előttem járó, és főtül árad a víz.

CONSTANTINUS Az ellen nem szólok, de tudod, tenéked legkárosb, és szükség, hogy előbb tetszésedet megjelentsed, mert mindenképpen beszédednek engedni kész vagyok.

VICTORIA Semmiképpen nem akarom.

CONSTANTINUS Édes szívem, ha engemet szeretsz, hallám ezen dolog felől elvégzett tetszésedet.

VICTORIA Lelkem, Constantiném, ha engemet nem utálsz, és kedvemet mondásod szerint szegni nem akarod, mondd meg.

CONSTANTINUS Bizonyos okaim vadnak, szívem, amiért tartóztatom magamat, azért megbocsáss, hogy ezúttal kérésed fogatos nem lehet énnám.

VICTORIA Most látom, hogy nem igaz szívből, hanem csak színből mutatod hozzám szerelmedet, mivelhogy ily marcona dolgot érettem nem akarsz megcselekedni. Avagy nem tudod-é, hogy asszonyállatnak nincs annyira való okossága? Az istenek a férfiakat több okossággal áldották meg. Avagy netalántán azon félsz, hogy valamiként ellenem szólván, beszédiden megháborodnám? Hiszen tudod, hogy tiéd vagyok, szerelmem, és ha eddig eljöttem, méltó, tovább menni is véled együtt ne restöljem.

CONSTANTINUS Itt akarsz-é tehát ezen pusztában tovább is maradni, és itten sanyarúságosan élvén, sok nyomorúságokat túrni?

VICTORIA Bátor, engedek tanácsodnak, mivelhogy immár mindennemű szerencsétlenségeknek eltűrésére nekiszoktam.

CONSTANTINUS Avagy penig akarod-é, Mylenum városában hogy menjünk, és ottan hűgomnak mondván, csendesen és nyájasan együtt élvén isteneknek bő áldását s kívánt jó szerencsénknek folyását és atyád haragjának megszűnését váránk.

VICTORIA Valamint szintén akarod; alkalmas ideig szép tisztességesen élélhetünk mindaddig, míglenten atyámtól elhozott kincsben tart.

CONSTANTINUS Mégis mást mondok. Tudod, édes szívem, hogy eljüvetelünkkor Achates barátomnak reáfeleltem, hogy atyádnak reánk nehezteléséről tudakozni s értekezni akarván, hozzája mégyek. Eljüvetelünk után mit mondott légyen, és micsoda szándékban vagyon hozzánk, mindeneknek végire mégyek. Tudjuk életünket ehhez alkalmaztatni. Azért lássad, szívem, és e három közül melyik tetszik, ítéld!

VICTORIA Nem tudom én.

CONSTANTINUS Ezen pusztában téli időben nehezen lakhatunk. Mylenumban sokáig és jó módjával lehetetlen hogy lakhassunk; eszekben vészik az emberek álnokságinkat, hogyha pedig Achateshez mégyek, mindenben bizonyos lehetek, és ki tudja, talám gratiát ádand az atyád, és megkegyelmezvén, kegyelemben vészen bennünket. Mit hallgatsz, lelkem, szólj hozzá!

VICTORIA Ah, Constantine, szerelmem, hová légyek, mert ímé, kételenül is tanácsidra reá kell állanom. De s vallyon nem szánsz-é ily pusztá erdőben hagyni és vadak eledelének irgalmatlanul ejteni. Ah, ah, jóakaró szerelmem, miért futsz, miért rettegsz, és miért irtózol szerelmemtől. Ímé, ennekelőtte ellentartója valék szerelemnek, most immár torkig benne verődvén, elhadni akarsz, s vallyon idegenségednek okát ha megérdemlettem-é, kérlek, jelents meg!

CONSTANTINUS Mi lölt, szívem, és mit beszélesz? Avagy elhagyásra való szándékomat lenni reménled-é? Jupiter mennyütő kövével ezen állásomban megrontson, ha soha ezen gondolat csak eszemben is volt. Hiszen bolondság volna ezen cselekedet tülem, tereád hadtam. Ímé, az megböcsülhetetlen drága kincset régen és nagy munkával kerestem, melyet bizonyára megmondhatatlan sok fáradsággal löltem, és szorgalmatosan keresvén, Istennek hála, meg is tanáltam, és immár ha esztelenségéből kezem közt lévén elbocsátanám, avagy penig tüle elválnám, s vallyon dicséretes dolog volna-é? Ne adják istenek soha, hogy evégre én tüled elválhassak. Avagy gondolod-é, szívem, akaratom lévén álnokságra, szándékomat ha megjelenteném. Az lopó, mely az embert marhájátúl meg akarja fosztani avagy elidegeníteni, s vallyon megizeni-é gazdájának? Légy csendes elmével, édes Victoriám, ne is búslakodjál beszédimen, mert én parancsolatod szerint tetszésemet megmondám, immár ezek közül szabad választásod vagyon. Ha tülem elszakadni nem akarsz, azt sem bánom, ha mylenumi lakást szereted, akarom. Hazádhoz ha kívánkozol, oda is elviszlek, ha penig idegen országban menni is akarsz, arra is kész vagyok. Elhidd, valamely helyre, valamely országban, avagy penig városban kívánkozol, szerelmes, elválhatatlan útítársod lészek. Ne siránkozzál, szerelmem, mondd meg akaratodat, tudod, minden dologban ártalmas az késedelemség.

VICTORIA Jaj, hová légyek, nem tudom soha, mit mondjak, mert egyfelől tűz, másfelől penig feneketlen mélységű örvény. Ha Mylenumban mégyünk, és sokáig ott lészünk, az is

veszély. Ha pedig atyám országába bocsátlak, és (kitűl Isten oltalmazzon) szerencsétlenség történnék rajtad, tehát szörnyű halál.

CONSTANTINUS Afelől én nem felelhetek, szükség isteneket segítségül hínunk.

VICTORIA Látom, szerelmes lelkem, hogy ideig, noha kedvem ellen is, el kell válnunk. De mikorra gondolod azért, hogy Thessaliából megjühetnél?

CONSTANTINUS Bizonyosan nem tudhatom. De reménlem, Neptunus jó szelekkel megáldván, két hétre hogy megtérhetnék. Elhidd, ha véletlen késedelemiség avagy történetlen szerencsétlenség nem tanál, éjjel-nappal azon lések, hogy hagyott napra megtérhessek, mert Achatessel két óráig ha beszélhetek, megelégszem, minthogy atyádtűl való féltemben, ha szintén akarnám is, tovább nem maradhatok.

VICTORIA Jaj, édes lelkem, csak megjühetnél akkorra.

CONSTANTINUS Semmi fáradással, nyughatatlansággal, nyomorúsággal útnak nehéz voltát nem nézvén, istenek engedelmebűl, ha nem előbb is, azon napra jelen lések.

VICTORIA Ah, én egyetlenegyem, bezzeg nehezen esik tűled elválásom. Az igaz szerelmemért és holtomig megmásolhatatlan jóakaratomért kérlek, hogy ne késsél, mert kétség nélkül, utánad ohajtván, búmban meg kell hálnom.

CONSTANTINUS Szívem, ha javallod, azt gondoltam, menjűnk mégis Mylenumban, tisztességbéli embernél eljűvetelemig ott hadlak. Várjad csendesen istenek akarátjok szerint rendeltetett napot.

VICTORIA Ah, istenek, ímé, mire jűték, és miben hozátok dolgomat, s vallyon tűled elválásra mint bírhasam keserűségűl megepedt szívemet.

CONSTANTINUS Ne keseregj ily igen, hagyj békét egízszegeđ fogyasztó, szíved szaggasztó, hiábavaló siránkozásnak. Mind jobban adják istenek. Békességezen idehozván, tudom viszont, ugyanazok lesznek utamban segítségűl.

SCENA V.

Antigonus, Achates

ANTIGONUS Bizony csuda dolgot beszélész, Achate, ennekelőtte hogy ezent megmondanád, reá nem vehettelek. De csak mondotta volna leányom Constantinushoz való igaz szerelmét, ellentartó nem voltam volna.

ACHATES Nem volt, uram, arra való bátorságok. Például vévén a barátom magának Gisquardus dolgát, hasonló esettűl s mind magát s mind pedig Victoriát igen féltette.

ANTIGONUS Bár ne félt volna az jámbor attűl. De minthogy immár megtörtént, nem tehetek róla, és nem is haragszom reájok. De csak tudnám, hon volnának szegínyek, érettek küldenék, és elhozatnám őket.

ACHATES Ki tudja, micsoda országba mentenek.

ANTIGONUS Jó atyámfia, Achate, jó barátod lévén, és ily titkait néked megjelentvén, tudom, minden szándékját néked megmondotta. Azért mondd meg, hová és mi helyre igyekezett. Ne félj, mert előbbeni hitemet, elhidd, meg nem máslom, meg sem szegem, és ímé, most is arra felelek, hogy sem tenéked, sem pedig önéki ezen dologért nem léssen bántástok. Szólj!

ACHATES Nincs kétségem fölséged jóakarátjában. Igaz, énnekem minden akaratját rend szerint megjelentette, arra is reáfelele, hogy fölséged haragjáról avagy inkább kegyelméről értekezni akarván, vagy levelével, avagy pedig személye szerint rövidnap meglátogat. Ezkétig való késedelmének oka mi legyen, csudálkozom.

ANTIGONUS De csak jűne el, és láthatnánk őket, örömost néki adnánk leányunkat.

ACHATES Ugyanis csak ez volna nekik minden e világi kívánságok. Elhittem, e fölséged atyai jóakarátjok, ha tudokra lehetne, késedelem nélkül jelen lennének. Tudom, ezen kegyelmességet fölséged meg nem változtatja, idegenségre nem fordítja.

ANTIGONUS Oltalmazzanak istenek, hogy szerelmes gyermekemtől megvonnám atyai jóakaratomat. Őreájok nem, úgymint az benne meggyűhődt, átkozott szerelemre vethetek, mely őket ezen dolognak véghezvitelére nógatván kínszerítette, és minden álnokságra ösztönözte. Avagy micsoda ember volnék én, hogy szerető gyermekem veszedelmén örvendezném. Az vénség immár elért bennünket, halálunk bizonyos, de órája eltitkoltatott túlünk, azt sem tudom, mely nap szerelmes feleségemmel együtt (mely majd hasonló korban vagy) e világból kivétetünk. Bánnám, ha idegen kézre jutna mindennel bővölkedő országom. Constantinus, nem tagadom, engemet híven és igazán jámborul szolgált, ahhoz képest, tökéletesen reabízattatott dologban eljár. Nemzetségének böcsületes jó hírét, nevét jól tudom. Gazdagsága nem kellett; isten éltetvén, tisztességesen, herceg módon élélhet.

ACHATES Fölséged bölcsen és okosan beszél. A nemesség ő magában semmi, ha jóságos cselekedetekkel meg nem ékesítetik, noha az barátom fő nemzet, de az benne megrögzött és letelepedett jó erkölcsi és jóságos cselekedeti mind fölhaladja, sőt ország parancsolójának is méltón ítéli. Régenten nemcsak nemzetre, de sokkal inkább jó erkölcsre vigyáztanak. Az királysághoz, úgymint Darius ravaszszággal, Sándor és Julius Caesar hatalommal jutottanak. Sokak pedig, úgymint Marcus Aurelius jóságos cselekedetekért császárságra választottanak.

ANTIGONUS Elhidd, nem volnék ellentartó szerencsájének. Marcellus, vélvén, hogy megréftam és megjátszódtattam volna, haragszik reám, mellyel igen keveset gondolok, és mivelhogy ezkétig barátsága nélkül ellehettem, reménlem, hogy ezután is nem szorulok reá. De menjünk bé, mert ebédnek ideje vagy.

SCENA VI.

Constantinus

CONSTANTINUS Óh, istenek, ezen utamban is légyetek szokástok szerint segítségül, végyetek oltalmotok alá, és hogy lelkem Victoriámhoz jó válasszal járhaszak, engedjétek meg, kérlek. Ah, én édes szívem, bezzeg nagy keserűséggel válánk el egymástól. Az tűz csak mellette lévőket melegít, és emészt, ha megérnted. De igaz szeretődötül ha távul vagy is, gerjedezel, és személyét is látni óhajtod. De s vallyon ékesen felöltöztetett lovon léptető ifjú legíny ki lehet? Efelé tart, amint látom. Antigonus udvara népe közül valaki; nem ösmérhetem meg. Új szolgálta lehet, én üdömben nem reménlem, hogy ezen barátom itt lett volna. Bizony,

Achates, ímé, az cifraság miá meg sem ösmérhettem; meglátom, ha ezen halászházában megösmér-é. Megvonszom magamat és beszédire hallgatok.

SCENA VII.

Achates, Constantinus

ACHATES Tegnap napon Antigonus urammal vadászni hogy kimégyek, reáfeleltem; de sok dolgai miá nem jühet el. Azért mindazonáltal szép madarak, rigók, filemilék ékes és örvendetes kegyes szavoknak hallgatásának okaért ily reggel jüttem ki. Ah, szerető, meghitt barátom, Constantine, bezzeg gyakorta ezen mezőn, hon szerelmünk nyájasságát, hol penig miatta szenvedett keserúséget előszámoltuk. S vallyon micsoda helyen nyomorognak szegínyek, de viszont mit mondjak, bár én is úgy volnék, mert noha gyöngé étkekkel (ha pusztaságban vadnak) nem élhetnek is, de mindazáltal kedvek szerint édesdeden élvén, nyájasságosan vigadoznak. Csudálkozom, hogy ennyi időtül fogvást, ajánlása szerint, sem írt, sem izent, sem penig meg nem látogatott.

CONSTANTINUS Semmi nem léend ok nélkül.

ACHATES Bizony felette igen akarnám, ha valami bizonyos hírt hallhatnék felőlök. Az uram is azon embert nagy marhával megajándékozná.

CONSTANTINUS Bezzeg rossz hír ez! Nem tréfa lehet, mert hogyha barátom volt ennekelőtte is, netalántán a mindent meggyőző bő ajándékért és ajánlásért nagyot cselekednék, és szegíny fejemet, hírül adván uramnak jelenlétemet, elveszthetné. A fejében inkább visszatérek.

ACHATES Mindennémű vétkekrül teljes bocsánatok lenne, sőt szép tisztességesen fejedelem módjára Victoriát nékie ádná.

CONSTANTINUS Angyal módon beszélész.

ACHATES De mi haszna, hogy az égben repdeső, édesdeden éneklő és szomorú szívem vigasztaló madaraknak beszélék. Csudálkozom szolgálaimnak késedelmén, hová maradtak légyen az ebekkel.

CONSTANTINUS Minekelőtte elmégyen, megszólítom, és beszélék dolgaimról, meglátom, ha ezen ruhámban megismér-é.

ACHATES Micsoda ember lehet az, mely előmben jüdögél és hozzám közelget. Honnan való vagy, mert öltözetedhez képest idegen országbéli ember lehetsz?

CONSTANTINUS Jövevény legíny vagyok, uram.

ACHATES Honnan?

CONSTANTINUS Mylenumból.

ACHATES Micsoda országban vagyon, avagy penig sziget-é? Váras-é? Avagy erősség?

CONSTANTINUS Icarus szigetében helyeztetett város, onnan küldtettem ide Thessaliába, ha szerencsémre volna Antigonus várasa.

ACHATES Ez az. De mit akarsz, avagy kit keressz?

CONSTANTINUS Achatest keresném, ha szerencsére reátanálhatnék.

ACHATES Én vagyok, jó atyámfia.

CONSTANTINUS Megbocsáss, uram, hogy így szólok; de mondd meg, uram, kérlek, ha ugyan te vagy-é?

ACHATES Elhidd, hogy én vagyok, és ha nem volnék, annak sem mondanám magamat. De micsoda szorgalmatos gondod vagyon ily felette igen nevemnek megtudásában.

CONSTANTINUS Hogyha bizonyosan tudnám, hogy te volnál voltaképpen Achates, tehát megmondanám, mert én Constantinustúl, ha ösméred, követ volnék.

ACHATES Felette jól ösmérem, és énnékem régi jóakaró, meghitt atyámfia.

CONSTANTINUS Elhittem, uram, immár, hogy te vagy. Az te tiszta szívbéli jóakaró barátod szolgálatját ajánlja, kedves jó egészséget, és Leonora mátkáddal szerelmesen sokáig szerencsésben együttléteteket kívánja.

ACHATES Ne tréfálj, jó atyámfia, hanem mondd meg, hogyha beszéded szerint voltál-é szemben véle?

CONSTANTINUS Nincs most játékra való időm.

ACHATES Hon vagyon szerető barátom?

CONSTANTINUS Mylenum városában hagytam Victoria mátkájánál.

ACHATES Nem írt-é valamit?

CONSTANTINUS Semmit, hanem szóval izent.

ACHATES Menjünk bé tehát az városba. De ahon jünek szintén szolgáim az ebekkel. Térjete meg immár, későn jártatok, valahon késtetek ily sokáig? Mit állotok, hogy nem mentek el. Induljunk mi is.

CONSTANTINUS Nem mégyek, uram, bé az városban.

ACHATES Miért?

CONSTANTINUS Igen bánnám, ha valamiként Antigonusnak értésére lenne, hogy én itt vagyok, Constantinus, akarom mondani, hogy Constantinus követe lévén itt vagyok.

ACHATES Hogyhogy, talám ugyan valósággal te vagy? Óh, istenek, bizony erőm felett akarom, hogy szerelmes társom ily véletlenül láthatlak. Ímé, soha ezen rossz halászházában meg nem ismérhetlek vala.

CONSTANTINUS Ki tudja, talám megismérni sem akartál. Nemhiában mondják, hogy urasság erkölcsöt szokott váltani.

ACHATES Mi okból mondod, talám kétes vagy barátságomban? Mint vagyon, és hol hagyád Victoriát?

CONSTANTINUS Keserűséggel telve, nyomorúságokkal bővülkedve, siralmas bánatokkal megkörnyékeztén, Mylenum várasában hagyám.

ACHATES Miért nem hoztad el magaddal?

CONSTANTINUS Ha vesztemet kívánám!

ACHATES Ne szólj, édes társom, mert ugyan híred nélkül bizony véletlen jó állapotú karban forog dolgod, s nem is haragszik reád, sőt kívánná személyeteket látni. Csak, ím, ez minap is szólánk eleget felőletek, ha tudná, mely helyen volnátok, titkon értetek küldene, s meghozatván, ez országnak szokása szerint (megbocsásd, így mondá) teáltalad elvitetett leányát ugyan tisztességesen is néked adná.

CONSTANTINUS Talám csak tréfálsz?

ACHATES Annakelőtte sem volt szokásom véled hogy tréfálódjam, mostan pedig főképpen. Ily dologhoz nem illik az csúfokodás. Menjünk az várasban szállásomra, és ottan derékképpen jó szerencsédnek folyását és áradását megjelentem.

CONSTANTINUS Nem mégyek, mert bánám, jelenlétem uramnak híréről ha lenne.

ACHATES Semmit se félj, ha én ennekelőtte éjjel s nappal véled együtt lévén, ebben az utálatos s néked nem illendő ruhában meg nem esmérhetlek. Lehetetlen, hogy egyéb megesmérhetne.

CONSTANTINUS Nem is késhetem, hagyott napnak rövid volta miá.

ACHATES Hamar búcsúzol. Harmadnap múlva minden tartóztatás nélkül elmehetsz.

CONSTANTINUS Nemhogy három napig, de csak három óráig sem késhetek.

ACHATES Csak ily messze út fáradságának megnyugovására is kevés volna ez. De jó uram, gazda nélkül vetsz számot. Ne maradozz, kérlek. Mert még ma szemben juttatlak Leonorámval, meglátom, ha megesmér-é.

CONSTANTINUS Azt kérd, ha oly sokáig itt maradok-é.

ACHATES Vendégem lévén, rajtam fog állani.

CONSTANTINUS Vajh, mely ártalmas volna nékem az késedelemség.

ACHATES Méltó mentséged lévén, nem tartóztatlak.

CONSTANTINUS Légyen meg, noha bizonyára nem volna kívánságom mostanában a várasnak szépségét nézmem.

ACTUS V. SCENA I.

Constantinus

CONSTANTINUS Óh, te irgalmatlan Neptune, vallyon s mit vétettem ellened, hogy az én bujdosó hajócskámát felfordítani és ekképpen magamat is a feneketlen tengerben életemnek végével meríteni igyekeztél, ha az könyörülő istenek segítőim nem voltak volna, a te vélem ellenkező akaratod szerint meg kell vala való bizonynyal válnom lelkem Victoriámtúl. Ennekokaért légyen hála tinéktek, óh, rajtam könyörülő és engem mindenkor szánó istenek, hogy az régentől fogvást túlem kívántatott helyre, sok szerencséken noha forogtattatok mindazáltal jó egészségben megtartván hozátok; mely jóakaratról, élvén el nem felejtkezem, hanem ez ily segítségtekért ugyan áldozatim által is háláadó akarok lenni. Mivelhogy Mylenum várasát engedtétek megláthatnom, melyen mennyi örömöm, majd szomorító elmélkedésim sem lehetnek kevesek. Mert az hagyott nap, melyre Victoriámnak megjüvetelem felül bizonyosan feleltem volt, már elmúlt, s rettegetett, s méltán is penig, mert az ő leányi rendinek hozzá való tökéletes szerelmem, ha engedi mondanom, változó és gyenge természetihez képest felőlem állhatatlan gondolkodási lehettenek eddig, melyekből azt vélhette, hogy elhádta volna, nem tudván, sőt nem is gondolván Neptunusnak hozzám való gonosz szándékját. Kérlek azért, óh, te Cupido, noha az irigy, kegyetlen és tölhetetlen Neptunus az én szerelmes Victoriámtúl el akart ragadni, az tebenned való bizodalomomért, megtekintvén, hogy teljességgel néked adtam magamat, engedjed azért, hogy láthassam jó egészségben, és vigasztalhassam meg ötet keserűségében is. Elfáradtam tisztán, az sok nyughatatlanság miá, egy kevéssé ezen tengernek partján, ez bokornak árnyékában fáradt testemet vagy egy fél óráig megnyugtatom, jobb erővel menvén bé az várasban, régen szíve szerint váró Victoriámhoz.

SCENA II.

Victoria

VICTORIA Óh, te gyönyörűségtelen nap, óh, te szomorúságot hozó óra, óh, elfelejthetetlen keserűségű utolsó minuta, óh, siralmas könnyhullató szempillantások, óh, ti meghomályosodott, azelőtt szikrázva tündeklő fényes csillagok. Avagy az én ily veszedelmemre ugyan öszveesküdtetek-é? Óh, te is, szerelmes, túlem már elvált társom! Immár mit míveljek, nem tudom, mert az te éntülem elmeneteled után békességben nem lehetek. Most meglétel után ismérem már az én káromat, mert remélvén megjüvésedet, az isteneknek felőlem véled együtt való végezéseknek kimenetelit különben gondolom vala, semmint miattad, ki kedvemnek egyedül azelőtt elégsége és tündöklő szép világossága valál, ezekben juték, kik által életemnek majd elfogyatója léssesz. Vajh, te hitegető és elmulandó bizonytalan reménség, bizony igen megcsalatozám benned. No, kárommal-é ha, de ugyan nyilván látom, mely sok reménségek vitettenek el az széltúl. Tudtam és ismértem Constantinusnak tökéletes szerelmét hozzám, el sem hágyott volna magátúl itt engemet talám, de nyilván az irigy Neptunus miatt útjában valami szerencsétlensége történt szegínnek, mert immár harmadnapja múlt el, melyre hozzám való megjüvését óránként nagy bizonyosan vártam, melyet fogadása szerint, ha előven volna, bételjesíteni is igyekezett volna; hiszem,

kétség nélkül Neptunus haragjának gyűhössége miatt lett tartóztatása szegínek, talám pedig ugyan méltatlanul halála is, s ki részesülhetne vallyon az én keserűségeimből, hogy valóban érezhetné az én nyomorúságomat, melyben mostan találtatom? Óh, szerelmes Constantiném, én gyönyörűségem, most te a nagy tengernek vizétől elburítva megfojtatott vagy, iszonyú nyughatatlan szörnyű habjaitól bizonytalan helyekre hanyattatol, halaitól kíméletlen szaggattatol; noha az szép és drágalátos szüzességnek, a megböcsülhetetlen jó erkölcsnek és az mindenféle dicséretet érdemlő jóságos cselekedeteknek koronájával ékesítettven ragadtattál el éntülem, de mégis keserűség és bánat nélkül nem felejtethlek, meggondolván, minémő nagy nyomorúságokban, kik gyötrődésimet újítják, hadtál engemet. Melyek nemcsak az én elmémet nyughatatlankodtató gondolatokkal megfárasztották, de sőt ugyan életemet is megutálták, szapora könyhullatásokkal, végtelen fohászzkodásokkal, megkérelhetetlen búval, bánattal és elfelejtethetlen kínos fájalmokkal szívemet bételjesítették. Most ugyan természetiben tapasztalom meg, kit annakelőtte nem tudtam, valóban mely forgandó és állhatatlan légyen az szerencse, elannyira, hogy tökéletes bizodalma nem lehet senkinek őbenne. Bizony, nagy ereje volt, látom, az én drága nyereségemnek, és ahhoz képest éntülem ötet eltolvajlá, magát tülem megfosztván, mindennemű szerencsétlenségeknek, fájalmoknak feneketlen mélységében, irgalmatlanul, veszedelmekre nyakkal toszinta. Most vészem eszembe, te, Venus, az istenasszony-ábrázat alatt hogy az pokolbéli fűriáknak mérgessége és gonoszsága vagyon benned, és a te fiad, Cupido által szerelmesen és hízelkedve tött fogadásodat sanyargató kegyetlenséggel teljesítet meg. Jelen, ím, ehol volna ideje ígéretedet és még atyámnak házánál lakván is hozzám mutatott előbbi jóakarodat megújítván, hogy hatalmodat is most megjelenened, és az te neved, ki mindenkori ítéletem szerint csak csupa gyönyörűség, melyben tovább is úgy maradhatok meg, egyéb engem követőknek példa lévén, ha az én drágalátos kincsemet megtérítenéd énnékem, mert túled nem kívánok egyebet e világon, csakhogy egyszer akármi rendű állapotban elővenen, vagy pedig megholtan láthatnám az én Constantinusomat. Jaj énnékem, szegíny fejemnek, ha az elmúltakról elmélkedem, eszemben jutnak szerelmes csókjaink, kedvet szerző ölelgetésink, múlatozó nyájas beszédink, melyek gyakorta álmomban is, ugyan létel szerint előttem lenni tetszettek, kik is most kízó hóhérim. Átkozott minden álmom, melyekben vetvén reménségemet, megcsaltak; magamról ismérem bizonyosan, hogy minden álmom csak hiábavalóság jelensége, mert idegen gondolatimtúl. Ah, szerelmes Constantinusom, bizony csak te valál egyedül szememnek világossága és fénye, reménségemnek drága kincse és keserűséges életemnek vigasztalója, odavagy immár éntülem. Ah, istenek, lám mostanság, sok haladék után telik bé rajtunk e minapi álmom, melyet noha az mi akaratunk és tetszésünk szerint magyaráztunk vala meg, de attúl igen különböztvén lészen, melyért csak jaj már az én életem. Másoknak is tanúságokra meg tudnám ennekutána mondani, az álombéli ragadozó sas, kit mi akkor jó szerencsénkre léendőnek lenni ítélnék, mit jelentsen.

SCENA III.

Cupido, Constantinus, Victoria

CUPIDO Constantine, Constantine, miért hagyád ily igen az álomnak magadat, kélj fel, mert ímé, régútától fogvást nyughatatlan fáradtsággal szerzettetett drága kincsedet elvesztet!

CONSTANTINUS Hagyj békét, kérlek!

VICTORIA Óh, Jupiter, szánakodjál meg keserűségimen, elégedjél meg ily szörnyű nyomorúságimon és számtalan ostorozásidon, szakaszd ki fájdalmas szívemből késedelmes várásból származott gyötrölmet.

CUPIDO Ha fel nem kélsz, megbánod, avagy egy tyúkmonysültiglen való testednek már ha nyugodalmát feljebb böcsüled-é életednél? Nem engedem, tovább hogy feküdjél.

CONSTANTINUS Jaj, szintén most alszom vala legédesebben.

VICTORIA Nem tanálok eddig túrt nyughatatlanságimnak és szünetlen áradandó siralmimnak végeszakasztó jobb orvosságot az halálnál, mivelhogy halál által az ember mindennemű dolognak végére szokta érni.

CONSTANTINUS Te vagy-é, én kegyes és kegyelmes istenem, Cupido? Mit kívánsz, avagy mit parancsolsz?

CUPIDO Egyebet ennél nem. Látod-é ahon Victoriát, én kedves leányomat és te szerető mátkádat?

CONSTANTINUS Hon? Nem láthatom.

CUPIDO Nyisd fel jobban szemeidet; bal kéz felé tekintvén jajgatását meghallhatod, csak résen légyen füled. Ne késsél, mert ideje. Én elmégyek, lássatok dolgotokhoz.

VICTORIA Ha Dido Aeneasért, Thysbe Pyramusért, Gismunda Gisquardusért megholtanak, miért tehát, hogy én mindazoknál alábbvaló lenni akarnék, holott én is ugyanazon istennek zászlója alatt kegyes, mostan immár elragadtatott vezéremmel hadakoztam? Azoknak dicséretes és eddig méltán felmagasztalható cselekedetek mindörökké megmarad, méltó azért, hogy Victoria is, szerelmes Constantinushoz való igaz szerelmének kételkedhetetlen bizonyoságáért, Icarus szigetben meghaljon. Kérlek azért, óh, Pluto, és tégedet is, Proserpina, ezen utolsó áldozatomat vedd jó néven tülem, és igaz s tétovázhatatlan szerető személyek rendiben behelyheztetvén, íratass bé számok köziben.

CONSTANTINUS Victoria, szerelmem, mit mívelsz? Hagyd békét ez gyermeki dolognak. Ne essél énmiattam, lelkem, kétségben, ímé, jelen vagyon állhatatos szerelmű szolgál! Vesd el a kést!

VICTORIA Ah, szerető Constantiném, te vagy-é?

CONSTANTINUS Én vagyok, csak hagyj békét keserűségnek, és csillapítsd le megháborodott, kétségeskedő, gyöngé elmédet.

VICTORIA Jaj, szívem, ímé, ha ily hirtelenül és történetlen nem érkeztél volna segítségemre, most immár csendesesen és nagy békességben Plutónál lehettem volna.

CONSTANTINUS Jobb így. Inkább javallom ez világi szerelmes jelenlétünket, hogysémmint amottan keserves egymásra szemlélésünket.

VICTORIA Én immár soha nem is vártalak, ez világban nálad nélkül életemet nem is kívántam. De voltál-é, szívem, atyámnál?

CONSTANTINUS Szüléiddel üdőnek rövid volta miá nem, hanem Achatessel és Leonorával szemben voltam.

VICTORIA Szüléink nehezteléseknek csendessége remélhető-é?

CONSTANTINUS Majd ugyan remétségünk felett jól vagyon dolgozunk. Az haragnak csak még emlékezeti sincs. Jelenlétünket óhajtják.

VICTORIA Miért késtél tehát ily sokáig? Tudod, harmadnapja immár, melyre általán fogva jüveteledet számláltad, elmúlt, és azt reménylettem, hogy Neptunus reád haragván, hajódat felfordítván, ártatlan fejedet elmerítette volna. Ehhez való képest én sem kívántam megháborodott és törödelmes elmével lévén ez nyomorúsággal bővölködő világon nálad nélkül vajúdnom. Jobbnak alítván a halált az keserúséget árasztó keserves életnél. De miképpen tanálkoztál ide, és mint volt Thessaliában dolgoz, kérlek, mondd meg!

CONSTANTINUS De menjünk bé az városban, mert sok fáradság után nyugovást, koplalás után jóllakást, szomorúság és bánat helyében vigasságot kívánnék!

VICTORIA Lelkem, Constantiném, istenek Thessaliában vivén, ezeket mind megádják, és sok nyomorúságot éltünkig megfogyatkozhatatlanul tartó nyájassággal felejtjük el. De bizonyára örömost hallom, mint jártál légyen ezen úton.

SCENA IV.

Achates, Leonora

ACHATES Alig várnám azt a napot, melyben az jóakaró barátom, Constantinus, a te szerelmes öcséddel, Victoriával elérkeznek. Csodálkozom, hogy eddig is mulattanak.

LEONORA Asszonyunk is elég szíveszakadva várakozik megjüvetelekre. És e minapi Constantinus jelenlétekor véle hogy nem beszélhetett, igen bánja; Victoria állapotját, noha beszédekint, rend szerint előszámláltam, mindazáltal evvel meg nem elégszik, hanem örömsben magával beszélt volna.

ACHATES Ő sem várhatja jobb szívvel nálamnál.

LEONORA Mi okért mondod?

ACHATES Azért, hogy az istenek a mi sokszámú kínlódásinkon, kételkedtető remétségünkben, és majd ugyan véghetetlen bánatunkon szánakozván vigasságra fordítanak keserúséginket. Meghozván kegyes istenünk őket az bujdosásból, dicséretes szándékunkat megjelentvén hercegnek, viszont ezen kedves vendégink, jó töröködőink és szószólóink lévén, vélek együtt lehetne örvendetes, nyájasságos, köteles lakásunk. Mint tetszik tanácsom?

LEONORA Tudod, szívem, hogy tereád hádtam, és te birtokod alá ádtam magamat. És élőbbeni beszédimet avagy penig fogadásimat, szívbeli ajánlásimat sem most, sem ennek utána meg nem máslom. De micsoda rendbéli ember lehet az?

ACHATES Melyik?

LEONORA Nem látod-é, lelkem, mely sietve habol efelé?

ACHATES Látom immár. Az én Dromo szolgám, valami okért keres ő itten. Fogadnám, hogy viszont uram kerestet. Nem tudhatom, miért, ímé, csak nemrégén valék nála.

LEONORA Elmégyek tehát én.

ACHATES Ne menj, szívem, hanem halljuk meg, mit akar, vonjuk meg magunkat!

SCENA V.

Dromo, Achates, Leonora

DROMO Álljatok el előlem! S vallyon hon tanálhassam én meg uramat, hogy ezen örvedetes és vigasságszerző kedves hírt megmondhatnám néki. Jó ideje szállásárúl hogy elment. De Phylergus szolgatársom beszéde szerint ezen kertben ment mátkájához, az én ismétletlen már ha jóakaró asszonyomhoz. Én még itten nem láthatom, maga ugyan szemeimnek fényességével még az hiúzt is megdúlom, és sokkal felyülhaladom. De majd kiáltok, minthogy csak magam vagyok, talám előszólal. Uram, Achate, uram!

ACHATES Jó hír felől emlékezik.

LEONORA Hazádtúl, gondolom, érkezett embered; szólítsd meg, szívem.

ACHATES Hiszem vak, hogy itt sem lát.

DROMO Hó, uram, hó!

ACHATES Kínlódik, hiszem.

DROMO Uram, uram, Isten elveszesse, mert itt nincs, mert előszólalt volna.

ACHATES Bezzeg rosszul beszél!

LEONORA Te magad bűne.

DROMO Óh, hogy meg nem tanálhatom szerencsémre. Uram, Achate, hon vagy? Nincs bizony itt. Valóban reá, vén kinyéres társom, Phylergus, meg is játszódtatta; minthogy vak vereséggel vert meg, hogy ennyit kell hiában kiáltanom, és lábaimat sok nyargalás miá fárasztanom. De elmégyek, és valahon ördögben, ha szintén Plutónál léend is, felkeresem.

ACHATES Dromo, Dromo, térj!

DROMO Nincs most ürességem az visszatéréshez és kedvem nagy fáradtság miá a szóláshoz.

ACHATES Állj, mert én vagyok! Menjünk kijjebb, szívem!

DROMO Te vagy-é, uram, de megbocsáss, hogy ily embertelenül feleltem szódra.

ACHATES Én volnék, csipás szemeiddel ha jól látnál. Előbbeni magadban rebegető beszédidben igen jót hazudtál, az tündöklő és minden állatokat szemei fényességével felyülhaladó hiúzhhoz hasonlítván magad oculárhoz termett szemeidet, holott majd ugyan

vakondaknál is vakabb vagy. Jól keresve igen könnyen feltanálhattál volna. De mi hír, és miért kerestél ily nagy sietséggel?

DROMO Ímé, majd megmondom, csak pihenésvételemig várakozzál.

ACHATES Hazámtúl jött-é valaki?

DROMO Nem.

ACHATES Levelet hoztak-é?

DROMO Nem.

ACHATES Avagy uram hívat-é?

DROMO Nem.

ACHATES Tehát mi lehet?

DROMO Ah, hová légyek, ím, csak lélegzetet sem vehetek kérdezkedésed miá, sok fáradságim után, jó módjával.

LEONORA Hadd nyugodjék szegény!

ACHATES Bezzeg hamar elfáradtál! Mondd ki egy szóval!

DROMO Úgy, ha lehetne.

ACHATES Talám vendégem jött?

DROMO Jüttek.

ACHATES Micsoda ember?

DROMO Jeles emberek és valóban szépek; kegyes szűzzel együtt jó termetű ifjú érkezett.

ACHATES Kik lehetnek, és nem isméred-é?

DROMO Látja Isten, meg sem tagadnám kegyelmed előtt. De soha ezenkívül nem is láttam.

ACHATES Hon vadnak, és mit akarnak?

DROMO Tenger partján hagyám őket, és beszédekből akaratjokat amint eszembe vehettem, csak téged kívánnak.

LEONORA Okos beszédű legény.

DROMO Hallgass, és ne szólj belé!

LEONORA Csak ne pirongass!

ACHATES Az bolondságnak békét hagyj! De az nevét nem mondta-é meg?

DROMO Az nevérül elfelejtkeztem. Majd eszemben jut, hadd gondolkodjam csak.

LEONORA Ország dolga bár őreá se bízattatnék.

DROMO Óh, hallgass, ne ne vess!

ACHATES Mégsem juthat eszedben.

DROMO Con, Con, Compus.

ACHATES Ehhez hasonló nevet sem hallottam, soha nem is olvastam; talám Lampertus.

DROMO Nem az, majd reátalálok.

LEONORA Jeles ember!

DROMO Ímé, csak nyelvemen forog. Con, Con, Continus.

ACHATES Az üköd.

DROMO Bizonyára, uram, nem messze vagyok tőle.

ACHATES Bolond, talám Constantinus?

DROMO Az, uram, az Isten elrontsa, csudálatos és gyenge elmém háborgató nevével egyetemben.

LEONORA Adná Isten, hogy ő volna. De kérdezd, édes szívem, jobb módjával!

ACHATES Bizonyos vagy-é, hogy ő legyen?

DROMO Nincs most a játékhoz kedvem.

ACHATES Ne hazudj, szolga, mert ebül jársz! De engem kérdezett-é ?

DROMO Óh, hogy el nem hiszed. Bezzeg téged, ha te vagy ám Achates, Dromo vitéznek kegyelmes ura.

ACHATES Mit mondott azután, édes szolgám, szépen szólok immár.

DROMO Hallgass reá, és ímé, megmondom. Az tenger mellé, úgymint az partján is sétálván, történetlenül juta egy hajó. Mi, mi, Mylenumból, Icarus szigetéből, hogy jól megértsed.

ACHATES Jól értem, csak ne riogass.

DROMO Egy jó természetű, hozzám hasonló, tisztos és jó magaviseelő ifjú legíny, egy igen szép, és én ítéletem szerint felettébb szép leánt, kezén fogván és véle egyetemben az tengernek partjára hajóból kiszállván, ki szolgája volna, főemberségemet látván, kérde: nem titkolám

nevedet, az jámbornak megmondám. Nevedet hallván örült, és hogy késelem nélkül jelenlétét tenéked megjelenténem, kért; szolgálatját ajánlván is általam, fáradságot és e kevés gyenge testednek lankadását nem tekintvén, mennél ki hozzája. Ez, uram, követségemnek derék summája.

ACHATES Szolga, meglásd, hogy igaz légyen!

DROMO Ennek előtte is ravásra hazudnom nem szoktattam magamat.

ACHATES Régen-é tehát, hogy érkeztek?

DROMO Túlünk elmeneteled alatt.

LEONORA Bizonyára ők lehetnek!

ACHATES Ugyan ők, azmint eszemben vészem.

DROMO Nem elég az énnékem, hogy beszédemet igaznak lenni alítjátok, hanem ezen fáradságonak és kedves jó hírnek jutalmát is várom.

LEONORA Meglészen, akár én lések kezes érette.

DROMO Béveszlek, asszonyom, kezességül, rövidnap hímes és cifornyás inget várok tőled.

LEONORA Meglészen. De láttad-é Victoriát?

DROMO Victoria ki légyen, nem tudom, szép leánt Con, Constantinussal hogy láttam, azt bizonyosan mondhatom.

ACHATES Ő idejökben, szívem, nem volt még ezen Dromo nálam, nem is csudálható, ha nem isméri. De menjünk el.

LEONORA Bátor, ezen régútátúl fogvást szívből, szüntelenül keservesen óhajtott jó hírt megmondom asszonyomnak. Mondd szolgálatomat, szívem nékik!

ACHATES Örömost lelkem; menjünk, édes szolgám!

SCENA VI.

Antigonus, Hecuba, Antrades

ANTIGONUS Óh, áldott kegyes atyánk, Jupiter, az te sokszámú, bővségesen hozzánk mutatott jókért dicsértessél általunk, mert Cupido által elragadtatott és Constantinusnak adatott, túlünk és szemünk elől elvitetett szerelmes leányunkat megtérítetted. Az te neved is, Neptune, soha elfelejtve nálunk nem léssen, mivelhogy kedves vendéginket, egynéhány ízben szerencsésen és jó egízségben hordoztad, és te jóvoltodból halálunk előtt életünkben őket látóul engedted. Édes Hecubám, s vallyon reményletted-é e mái napon szerető gyermekinknek, hogy így szóljak, megjüveteleket?

HECUBA Méltán dicsértetnek az istenek általunk, és szünetlen áldozatokkal kegyelmességeket háláljuk. Csak láthassam őket, ha szintén holnapi napon történék halálom is, nem bánám.

ANTIGONUS Avagy tiszta szívből mondod-é? Az isteneket ne bosszants, és haragra okot ne adj. Ennekutána minden rendbéli gondjainkat hagyjuk Constantinusra. Minékünk véneknek szükséges és hasznos, az sok és keserves, egész ifjúságunktól fogvást, fáradság után rövid ideig állandó és mulandó életünknek napjáig testünk nyugodalma.

HECUBA Igaz, uram. De s vallyon hamar bójúnnek-é?

ANTIGONUS Sokáig késnek. Leonorát elbocsátottad-é leányunkhoz?

HECUBA Ezen hír mondása után, mind Iphissel és egyéb frauencimmerrel együtt hozzája küldöttem.

ANTIGONUS Ruhájában küldöttél-é néki?

HECUBA Igenis. Mert Iphist visszaküldvén, szerető ruháját, egyéb öltözetéhez illendő ékességgel együtt elvitte.

ANTIGONUS Tudom, szerelmes leányunk az sok bujdosás és szokatlan gyenge testnek sanyarúsága miá, hogy színében is megveszett.

HECUBA Gondolhatd, uram, ennyi ideig vadon pusztaságban, rossz gyükerek eledeli lévén, ha lehet-é jó színben. De annál ami nagyobb, véled-é, édes uram, ily szerelmesen együtt lakván, ha Victoria tisztán maradhatott-é meg szüzességében?

ANTIGONUS Azt én nem tudom, szabad volt Constantinus véle. De gondolom, az egyezésért akaratjával Victoria sem ellenkezett.

HECUBA Azt reménlem, ha tökéletes, igaz és tisztességes szeretet volt közöttök, megtartóztatták magokat minden tisztátalanságtól.

ANTIGONUS Én nem felelek felölök.

HECUBA Ily nem illendőképpen ne vélekedjél, ah, uram, szerelmes gyermekünk felől, melyből őutána magunknak is gyalázatos nevezetünk lehet. Mindazáltal felőle gonosz vélekedésünknek elidegenítéseért még ma véle való beszélgetéséből okot adván annak megértésére, talám eszemben vészem, minémű állapotban maradhatott. Bizony nagy böcsületünkre lenne mindnyájunknak tiszta életit bizonyosan tüle megértvén és annak megpróbálására, ha mind az egész ország láttára, a Diana templomában, tiszta aranyból öntött és a templomnak közepette letézetett kép elől, ki az szüzességnek megpróbálására tartatik, dicséretesen és megböcsülhetetlenül jühetne el, példa lévén emlékezetül egyéb tisztaságban felnevelt leányoknál is, és az szemérmességnek szeretőinél. Hogy azért nyilvánban megérthessed, szerelmes uram, ennek böcsületes voltát, ím, voltaképpen megbeszélem, hallgass reá csak, talám pedig eszerint nem is hallottál volt felőle ezelőtt. Annak a Diana képire és tiszteletire öntött aranyképnek egy megvont kézjé vagyon kezében, alatta, amely helyre helyeztetett, egy tekintetre gyönyörűséges forrás vagyon, melyben az ő csudái megláthatók. Azmely leányzó személynek szüzessége kétségben jutott, az megnevezett

aranykép előtt ily móddal próbáltatik: Egy laurusból csináltott koszorót adnak fejére, megmeztelenített lábbal állatván a forrásnak öblibe. Hogyha szűz a leányzó, az aranykép megmozdulatlan veszteg áll, a víz pedig forrásától, a leányzónak benneállásáig megszűnik, és zavarodatlan, tisztán, tündöklő természetiben megmaradván. Eszébe sem vévén a leányzó, kézi segítség nélkül felemeltetik a vízszínre, kinek lábai annak utána bé nem eveznek az vízben. Ha ki pedig Diana gyalázatjával, Cupido és Venus szemptelen játékiban részt vévén, mindazáltal mégis álnokul, rusnya és tisztátalan voltát ékesíteni igyekeznék emberek előtt, és csak próbáltatná magát, annak soha még Diana is (mivelhogy szüzességnek istenasszonya) semmiképpen nem patrocínálhat, és nem is akar tulajdonsága és tisztai ellen oltalmazója lenni. Tisztátalanságban találtatván a magát próbáltató személy ellene búsulásból, mintha megindultnak láttatik az aranykép, megvont idegében vetett nyilával megsértésére igyekeztvén a tisztátalan leányzónak, melynek rettentő indulatjától és tekintetétől az leányzó megrémülvén, hátrább akarván előle állani, a koszorú megmozdulásában fejről az vízben leesik, kapván utána, soha meg nem foghatja. Annak példájára, azki egyszer elvesztette szüzességét, soha azt meg nem találhatja, és ekképpen mindenek előtt nyilvánvalóvá leszen az egyszer elvesztett tisztaságnak megkeresésére álnokul igyekező személynek minden titkos cselekedete, ki mely gyalázatos légyen, megítélheted, szerelmes uram, annyi szám nélkül való néző emberek előtt. Ha Victoria (aminthogy reménlem, meggondolván a mi és a maga tisztességét is, és azt is, hogy az országunknak rendi szerint megpróbáltatik) szüzességében megmaradt, minékünk s mind pedig önekik halhatatlan emlékeztető tisztességekre leszen.

ANTIGONUS Igen szép rend ez az tiszta életnek tökéletes ismérői felől, de addig nem szólhatok hozzá, míglenten magam is Constantinussal nem beszélek. De tőle bizony, nagy emberséges és dicséretet érdemlő magamegtűrtetés lett volna az, ha felőle való vélekedésed szerint tanáltatik a dolog.

HECUBA Oly ember azért Constantinus, hogy ideje előtt, vélem, nem igyekezte éretlenül szüzességnek gyümölcsét leszaggatni. Lám Tristant, azmint írják (ha jól reá emlékezném), négy esztendeig egy vadon erdőben lakván, nyájasságosan egymással élvén, és minden éjjel kivont éles fegyverét magok között ágyakon elnyújtotta, mely cselekedete tisztaságoknak bizonyoságára használt annakutána.

ANTIGONUS Hiában minékünk ezenfelől mostanság beszélünk. Antrade, megvadnak-é parancsolatom szerint rendelve mindenek?

ANTRADES Mindenképpen Fölséged akaratjához alkalmaztattam.

ANTIGONUS Az muzsikások és egyéb rendbéli sokszámú vigasságszerzők jelen vadnak-é? Az lövészerszámoknak kilövésében fogatkozás, lássad, ne tanáltassék!

ANTRADES Mindenek helyén vadnak.

ANTIGONUS Minden dolgot tereád bíztam, Antrade, te lészel egyedül vétkes, ha mi fogatkozás leszen. Mihent jűnek, azontúl dobok megüttesenek, trombiták harsogjanak, ágyúk zördüljenek, előbbeni szomorúságról nem is emlékeztvén, elő sem hozván, minden utca teli légyen vigassággal!

ANTRADES Ezek régen mind elrendelve vadnak.

ANTIGONUS Későn járnak, menjünk bé, várjuk ott benn őket!

HECUBA Ne csudáld, uram, mert tudod, meddig öltözkednek módjok szerint és ékesítik magokat, nemcsak óra, de majd egész nap kívántatik.

ANTIGONUS Igen, jól tudom.

SCENA VII.

Constantinus, Achates, Victoria, Leonora

CONSTANTINUS Boldog légyen a nap, esztendő, hónap, áldott légyen az időnek állása is, és jeles, sőt kegyelmes planétáimnak forgások, boldog légyen a hely, ahon engem foglyá tévő kegyes szemek megkötöztek, sőt boldog légyen, mondom, első szerelmünk folyásában, noha akkor kedvünk ellen volt, mindennemű rendbéli szerencsétlenségünk is. Boldog légyen Cupidónak kéziája és engem sértegető, sebes, sérelmes, akkorontan mérges, de mostan immár édes, örvendetes nyila. Boldogok légyenek sokszámú nyomorúságim, majd ugyan véget nem is remélhető keserűségim, számtalan siralmim, végzetetlen óhajtásim. Boldog légyen fáradhatatlan igaz szolgálatom, hűséges nyughatatlanságom, különb- és ismég különbféle kínlódásim. Boldogok légyenek minden személyek és minden eszközök, melyek által jutottam szerelmes Victoriámhoz.

ACHATES Méltán mondhatod magadat boldognak, mivelhogy az istenek fáradságodnak, ímé, bőséges jutalmát térítették. De én mit cselekedjem?

CONSTANTINUS Elhidd, szerető barátom, Achate, ezen dologról bővségesen beszéltem Victoriámval, ne légyen kétséged, tiéd hogy ne lenne Leonora. Tudom, oly foganatos mostani kérésünk önálok, hogyha nagyobbat kérendenénk is, megengednék.

VICTORIA Hiában sopánkodásod, az isteneknek régi, elvégezett akaratjok ez, egyszersmind kezdetett szerelmünknek együtt légyen kívánt és óhajtott vége.

LEONORA Éljen ezen jövőmondó Sybilla!

VICTORIA Meghidd, szerető néném, hogy ellentartók nem lesznek dolgotokban szüléim, például vévén dolgomat, kedve ellen leányzót férjnek adni mi légyen, ezekben vehetik.

CONSTANTINUS Halljad, Achate, lelkem Victoriámnak beszédit: ímé, dicsekedik cselekedetivel. Igaz, hogy igaz szerető személyeknek, főképpen hasonlóknak szükség engedni, mert végtére sem következnek jó. Nincs oly ember, mely állhatatos szerelem ellen állhasson.

ACHATES Menjünk jobban! Fogd kezén, Constantine, Victoriát, tessék meg, hogy ti vadatok vendégek.

CONSTANTINUS Bátor, megcselekszem, csakhogy te is Leonorát, ti sem vadatok jobbak nálunknál.

ACHATES Más és különbözik a mi dolgunk. Asszonyom immár tiéd, és nincs, nem is tanálkozik ellentartó senki.

CONSTANTINUS Egyebet nem akarom, hanem fogd kezén, uram! Óh, istenek, bezzeg sokrendbéli muzsikáknak kedves és gyönyörködtető zengése, trombitáknak, doboknak hangja hallattatik!

ACHATES Menj elöl!

SCENA VIII.

Antrades

ANTRADES Az isteneknek elvégezett szándékjok véghezvitelében csuda módjok vagyon, látom. Ez mái nap valóban szerencsés, mert ímé, viszont, más új házások is csak véletlenül tanálkoztanak; mert az jámbor és jó nemzetű vitéz Achatesnek maga Constantinus Victoriával együtt szép módjával megkérték Leonorát. Ily hirtelenül történt jó szerencsének, kedves vendégeknak megjüveteleken örülvén, az felettébb való vigasság miá, ugyan könyvez asszonyom, sőt ugyan jajgat elannyira, azki nem tudván, hallaná, nem örömnék, hanem inkább méltáiban is halhatatlan keserűségnek alítaná. Óh, istenek, hiszem titkon viselte Achates szerelmét, vettem egykor azért, de még igen régen ezen dolgokat eszemben, de csak szokásnak lenni ítéltém, és hogy elvégye, avégre szerelmeskedjék, ifjúságban megrögzött állhatatlanságról és tétovázó szerelmekről gondolkodván nem reménlettem. De nem alítom, bokorból, amiként szokták mondani, ugrik ki a nyúl. Nagy dolog, aki jól meggondolja, az igaz szívbeli szeretet, és rettenetes, sőt csudálatos az ő cselekedeti, mint ímé, csak ezen udvarunkban történt példákbul is eszébe veheti ember. Mennyit fáradott, túrt s koplalt és szenvedett, és mely szerencsétlenségeken, amiként ott benn szépen ékesen a hercegnek rend szerint beszéle, mentek által szegínyek. De ímé, mindezekről és ennyi nyavalyákról is bánatosan nem emlékeznek, mert amiért fáradtak, kedvek szerint meg is nyerték. Hasznos munkának, amiként mondják, nincsen fáradsága. Óh, mely gyönyörűséges dolog, ifjúságában túrt szerencsétlenségnek előszámlálása. E mind semmi, és nem oly felettébb csudálható énnálam a szeretetnek ereje, mint az (amelyet soha nem hihettem), hogy Victoria ennyi időtül fogvást, ily szerető szép személlyel csak egyedül lakván, szüzességében épen megmaradhatott volna. De az asszony, nagy hit alatt, csak titkon reákerdvén, szeplőtelennek vallá magát lenni; beszédének asszonyom mindaddig is nem hívén, míglenten bizonyos és tapasztalható okait nem látta. Immár e napokban nagyobb tisztességért és böcsületes, örökké megmaradandó hírért, nagy pompával Diana templomában illendő fejedelmi asszony módon vitetvén, az aranykép előbb nagyobb bizonyosságért állatik, és az egész országbéli főnépek láttára megpróbáltatik. Onnan megjüvén, isteneket gyücsőítvén és nékiek kegyelmességekért áldozván leszen az örvendetes lakodalom. Nem szükség azért, hogy kegyelmetek itten várahozzék, mert ottbenn lesz a menyegző.